

Ez a gyűjtemény 16 db-ot tartalmaz

AZ ÚT

Bly...

FOLYÓIRAT A LELKIPÁSZTORI MUNKA SZÁMÁRA

TARTALOM:

II. ÉVFOLYAM
9—10. SZÁM.

Csendes óra. *Lelki gazdagság.* (R. L.)
Gehinnálatás — Kultúra — *Robertsza*
(I. L.) — *A mi istentiszteletünk.* III.
Symbolikus istentiszteletek. (R. L.) —
Belső élet. (Dr. Sz. B. és H. E. eskü-
vőjére.) (R. L.) — *Beszédvázlatok.* I. A
mennyei országa és az erőszakoskodás.
(*Dr. Faber után.*) II. Adventi. (M. S.)
III. Kicsoda Jézus? (R. L.) IV. Kará-
csonyi. (M. S.) V. Új évi. (M. S.) —
Gyülekezeti munka, pásztorokodás,
belmiaszió. *Lelkipásztori munka egy
falusi gyülekezetben.* 3. Az ifjusági
munka alkata. (I. L.) — A lekipásztor
teendője egy visszatelepített gyülekezet-
ben. (I. L.) — *Megbeszélések. Lelkészi
értekezlet.* (M. S.) — *Kalászkok. Az
igazi papné.* (Sz. M.-né.) — Irodalom.
— Szerkesztői üzenetek.

1916.

NOV.—DEC.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS DR. RAVASZ LÁSZLÓ DR. MAKKAI SÁNDOR

MEGJELENIK

JULIUS ÉS AUGUSZTUS HÓ KIVÉ-
TELÉVEL MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

repre

ELŐFIZETÉSI ÁR:

EGÉSZ ÉVRE 6 KOR., FÉLÉVRE 3
KOR., EGYES SZÁM ÁRA 80 FILLÉR.

SZERKESZTŐSÉG KOLOZSVÁR, BOCSKAI-TÉR 1.

Hadbavonuló és sebesült katonák megajándékozására igen alkalmas a kiadásunkban most megjelent

Református * Kis * Énekeskönyv katonáink részére.

Tartalma: 26 leggyakrabban énekelt zsoltár, 41 Dicséret, több alkalmi ima, valamint a Himnusz és a Szózat.

Ára füzve példányonként — — — — — 22 fillér.

Kérjük a nagytiszteletű egyházakat, sziveskedjenek ezen könyvecskét hadbavonuló hivatottak, nemkülönben az egyházak területén levő kórházakban fekvő sebesültek között mentől nagyobb mennyiségben szétosztani, mely célra szánt példányoknál a következő kedvezményes árakat számítjuk:

100—500 példányig darabja	— — — — —	20 fillér.
500—1000 " "	— — — — —	18 "
1000 példányon felüli darabja	— — — — —	16 ^{1/2} "

bérmentetlen küldés mellett.

Szives megrendelést kér:

HORNÝÁNSZKY VIKTOR
könyvkiadóhivatala
BUDAPEST V., Akadémia-u. 4

BCU Cluj / Central University Library Cluj

U J D O N S Á G!

Hol van megírva?

Segédkönyv ismertebb bibliai helyek megtalálásához.

Bibliai egyezményes szövegtár.

Többek közreműködésével készítette

Dohányos János.

Ára 4 korona.

Á Mester jelleme!

Vezérfonal bibliai tanulmányozó körök és magányosok számára. ☞

Írta: Fosdick E. H.

Fordította: Ifj. Victor János.

Második kiadás.

Ára 2.50 korona.

Kaphatók:

Kókai Lajos könyvkereskedőnél

BUDAPEST IV., Kamermayer Károly-utca 3. szám alatt.

Kérem az összeget postautalványon előre beküldeni.

CSENDES ÓRA.

Lelki gazdagság.

„Mert akinek van, annak adatik és bővül-
ködik; de akinek nincs, azis elvétetik tőle,
amije van. Mt. 13. 12.

Azt hiszem, minden lelkipásztor érezte már azt a szomorú állapotot, amit *kiprédikáltságnak* lehet nevezni. Annyiszor kell beszélnünk s mindig régi dolgot kell mondanunk. A halottak, akiket eltemetünk, olyan egyformák, mint az avar levelek; ami egyikre talál, talál a másikra is s mi sokszor hajlandók volnánk azt hinni, hogy *csak* az talál a másikra, amit a sok „egyikre“ már elmondottunk. A keresztelésre hozott gyermekek között is alig lehet különbséget tenni; ha más is az az egy-két arc, amelyik hallgatóságképen köréje áll: az a más hallgatóság érzésben, gondolatokban úgy hasonlít a megelőzőkhöz, mint egyik tojás a másikhoz. Kényszerít az élet arra, hogy unos-untalan egy pár alapvető gondolatot forgassunk s ezek az alapvető gondolatok bármilyen friss élményekből fakadtak akkor, amikor először születtek meg, lassankint elveszítik üdeségüket, lekopik róluk az élet hamva, az érzelmek zománca s üres, idegen szólamokká válnak. Azon vesszük észre magunkat, hogy mindegyre ismételjük a képeinket, fordulatainkat, szempontjainkat. Már felosztani sem tudjuk a beszédeinket másként, csak egy-két állandó formula szerint. Kellemetlenül gondolunk a közelgő vasárnapra s mikor hozzá kezdünk a dologhoz: egyre-másra tépjük el a papirost. Idegesen mondjuk, hogy még semmi sincs meg a beszédünkből, pedig már alkonyodik s egészen ki vagyok fáradva.

Mi történt velünk?

Semmi más, csak az, hogy egy örök törvény érvényesült rajtunk, amit Jézus így fejezett ki: akinek nincs, az is elvétetik tőle, amije van. Lehet tenger sok lelki kincse valakinek, de ha egy dolog hiányzik belőle: ha *nincs meg a maga belső, titkos kapcsolata azzal a felsőbb világgal*, a tudománya lassankint érdektelenné válik, a gondolatai megkopnak, elszáradnak s minden gazdagsága mellett koldus szegénynek érzi magát, mikor egyetlen egy szegény szomorú lélek elibe áll, hogy egy szót kérjen tőle. A világ legékeesebb, legdrágább, legcsillogóbb fája a karácsonyfa, de csak egy pár napig. Egy hét múlva már lekopik róla az aranyfüst, elfogy róla a csemege, hullanak rőté vált levelei s nemsokára kikerül a világ legszomorúbb fája a szemétdombra. Mennyivel többet ér nála a legcsenevészebb boróka fenyő, ha az a *földbe*

bocsátja gyökereit és él. Minden ékesség nélkül is egy megdöbbenő csodáról beszél, arról, hogy ő maga hajtja a virágait és maga hozza a gyümölcsseit. A föld mindenütt ott van s ime, milyen csodák bontakoznak ki belőle, mihelyt finom gyökérszálak bocsátkoznak bele áldott ölébe. Ime a Jézust körül álló sokaság is ott áll a világ legfelségesebb csodája, legnagyobbszerű ténye előtt s üres szemekkel bámul: nem érti meg, mert nincs hozzá — érzéke. Hány igehirdető áll meg e felséges személyiség előtt, s nincs róla mondani valója. Megáll a koporsó mellett, a kisdedek, a házasságra lépők előtt, megjelenik az ezer szemű és ezer szívű gyülekezet fölött s nem jó új, friss szó az ajkára. Azon tűnődik, mit mondott ilyenkor más, mit érzett ilyenkor más; keres embereket, akik hasonló esetekben már véleményt nyilvánítottak, — s eszébe sem jut az, hogy mit mond, mit érez *Jézus* ennek a koporsónak, ennek a csecsemőnek, ennek a násznépnek, ennek a vasárnapi gyülekezetnek láttára . . .

Pedig ezt neki tudnia kellene. Tudnia kellene, mert Jézus sohasem titkolta ezt, sőt egyebet sem tett, csak szakadatlanul *ezt* közli az ő tanítványaival. De csak azokkal. Azokkal, akik az ő társaságában élnek, akik vele járnak, vele lakoznak. Akik mindennap bekopogtatnak hozzá, mert érzik, hogy „hova mennénk uram; örökéletnek beszéde vagyon tenálad“. Nem textusért, nem ötletért, nem szép gondolatokért, beszéd témákért mennek hozzá, hanem lélekért, világosságért, mindennapi kenyérért, az Isten világának éltető, verőfényes melegéért. Azért járnak a Jézus társaságába, mert a barátai, a háza népe; mert Jézus közelében van az ő igazi otthonuk. Imádság és biblia-olvasás, elmélkedés és követés, látás és fegyelem az ajtóin annak a hajléknak, amelyben a Jézus társaságába kerülünk. Odavisszük a gondjainkat, tapasztalatainkat, problémáinkat s onnan fényt hozunk reájuk. Minél tovább tart, minél bizodalmasabb lesz a barátságunk, annál több boldog felfedezést teszünk, annál több új, megkapó gondolatra teszünk szert; olyan gondolatra, amelyeknél nem tudunk mit csinálni inkább: azt-e, hogy olyan mélyek, vagy azt-e, hogy olyan természetesek. Akinek van, annak adatik, mignem bővölködik.

A gondolathány Jézustól való távolságunknak mérője.

R. L.

I G E H I R D E T É S.

KULTUSZ.

Robertson.

(Születésének százéves fordulójára.)¹

Ha a világ most nem lángba és vérbe volna borúlva, ha nem ágyuk dübörögnének és örök homályba vesző népek haláléneke zengene, az egész művelt világ theologusai ünnepelnék ennek a férfiónak az emlékét. S ha az az ország, melyet ő hazájának nevezhetett s melynek emelkedésére oly sok gondolatot szentelt, s az a nép, melynek hibáit olyan jól ismerte és annyit igyekezett javítani, tanult volna Robertsontól valamit, most nem a gyűlölet és harc ördöge ülne diadalt a világon, hanem a békesség éneke zengene. De a Robertson szava is elhangzott a pusztában „ama megkövéredett szívű és bedugult fülű nép” közepette, mely a pusztítás munkájában tobzódó elvakult elméjével aligha fog megállani, hogy szenteljen egy pillanatot egyik legnagyobb embere emlékének.

Mert Robertson egyike volt a legeggyetemesebb hatású igehirdetőnek. Más nagy szónokok az igehirdetés egy-egy sablonjába dolgozzák bele magukat. Egy igehirdetői iskolának egészen külön, önálló módszere van, mellyel a hallgatók lelkéhez akarnak férközni. Ez a módszer a második generációnál már sablonná válik, olyan eszközzé, melyet homiletikai „Kunststück”-ök kidolgozására használnak. Az empirikusok után, a kik a módszert fölállították, a kik a tapasztalat első tényeivel indulnak el, jönnek a skolasztikusok, a kik a módszerből dogmát, az alapul szolgáló tapasztalatból rendszert csinálnak és az iskola lejárta magát. Robertson sohasem teremtett iskolát, mert sohasem volt szónok, a ki a fogásokat keresi, hanem igehirdető, aki élményeket akar teremteni. A módszer, a mit követett igehirdetésében sokkal egyszerűbb volt, mintsem sokan követték volna. Melyek voltak ezen módszer jellemvonásai?

¹ Lapunk iránya és beosztása nem engedi meg, hogy részletesen, érdeméhez méltó terjedelemben foglalkozzunk e nagy férfiú pályafutásával, mégsem haladhatunk el ez évforduló mellett, hogy meg ne emlékezzünk róla. Megpróbálunk hát egy rövid jellemrajzot adni lelkipásztori jelleméről s közölni pár kevésbé ismert beszéde gondolatmenetét.

Azonnal szembetűnik az az elütő módszer, mely az egész angol-amerikai (a skótot is idevéve) igehirdetés sajátossága. Ez a módszer szinte teljesen megveti a szóközi forma fogásait. A szemléltetést mint eszközt, a leírásokat, hasonlatokat nem használja, a mit festeni akar, egy pár erőteljes vonással adja meg. Olvassuk el pl. a Krisztus egyedülisége vagy az Illés c. beszédében az egyedüliség leírását. A részletezés, apró vonások szemléltető kiemelése helyett, a mikkel mi dolgozánk, Robertson egy pár markáns vonással kijelöli azokat a gondolatokat, melyek az egyedül álló Illést bántják. Ez a módszer hasonlít az orthodox igehirdetés módszeréhez, mert a gyökerek egy: racionalismus. E puritánság mellett még egy fontos jellemvonása van e módszernek: a praktikussága; és itt már a mi orthodox igehirdetési módszerünktől óriási különbséget mutat föl. A mi eddigi igehirdetésünk dogmatikusan mutat föl bizonyos tételeket és magyarázza azokat. Ezek a tételek vagy hittaniak, mint az orthodox, vagy erkölcstaniak, mint a racionalista igehirdetésben. Mind a kettő abból a gondolatból indul ki, hogy a törvény tudása elég annak a cselekvésére, és nem látják, hogy itt az ellenség nem a tudatlanság, hanem a bűn, a dolog fordulópontja tehát nem az intellektusban, hanem a voluntasban keresendő. Az ilyen irányú intellektualismus ép oly távol van Robertsontól, és az egész angol-amerikai igehirdetéstől, mint az a másik irány, mely az igehirdetéssel csakis vallásos érzelmeket akar felköltetni. Robertson így gondolkodik: minden emberben él egy törekvés a jó felé és minden emberben van egy vis inertiae, mely visszafelé húzza. Az igehirdetés kötelessége, hogy olyan elvet, olyan *erőt* adjon az embernek, mely annak sajátjává lehet, s melynél fogva az legyőzi a rosszat és követi a jót. Ezért Robertson nem törvényt prédikál, hanem elvet, erőt. Az orthodox irány evvel szemben azt vallja, hogy a hit tételeinek a tudása vezet előre az üdvösség útján, itt találkozik a racionalista igehirdetéssel, mely abból indulva ki, hogy minden ember természettől jó lévén mindenki követi a jót, csak meg kell mutatni neki.

Hogy ezek közül a valósághoz Robertson jár legközelebb, első tekintetre világos. Ismeri az embert, annak küzdelmét a jó és rossz között s tudja, hogy e küzdelem eldöntésének módja az, ha rámutatunk arra az elvre, melyet sajátunkká kell tennünk. (A jóvátehetetlen múlt, Vetés és aratás). Az emberi lélek titkaiba csodálatos mélységbe lát bele. Ha vesszük a Zakeusról írott beszédét annak első része kitűnő példája éles látásának. A publikánus kisértéseit, a zsarolást, gőgöt, büntelenségük tudatát, a kettős erkölcsiség gondolatát, a környezet itéletét, a bűnre való visszaemlékezést, ilyen pontosan kifejtteni nem tudta volna más, csak az, aki ennyire ismerte az embert. Ez a mély emberismerete teszi képessé Robertsont arra, hogy érzéke legyen a lelkek kívánságai iránt. Kevés igehirdető tudott úgy játszani az emberi lélek rajhúin,

mint ő. A mi igehirdetésünk rendesen abban a hibában szenved, hogy teljesen figyelmen kívül hagyja azt a gyülekezetet, melynek szól. Legünnepeltebb szónokaink gyönyörű beszédei elhangzanak a gyülekezet feje fölött, mert mintha következetesen kerülnének minden utalást, mely az emberre, az emberi lélek vágyaira vonatkozik, ellenben impuálnak a gyülekezetnek olyan fellengző gondolatokat, mik annak minden tagjától teljesen idegenek, s a gyülekezet méltán hagyhatja el a templomot avval a titkos kérdéssel: mi közöm nekem ahhoz, a mit itt beszélnek; ez engem sem nem érdekel, sem nem bánt. Hogy pedig ez a praktikusság nem a szemléltetés ügyességében nem a képeknek a halmozásában áll, azt ismét Robertson mutatja legvilágosabban. Hol van az ő beszédeiben egyetlen olyan elnyújtott hasonlat, a milyen a mi beszédeink közül mindegyikben előfordúl! Az igehirdetés praktikussága a problémák gyakorlati megfogásában rejlik. Csodálatosan meg lehet figyelni, hogyan vezeti Robertson a legelméletibb kérdést is gyakorlati térre. Engedelmesség, szeretet. (A kijelentés és az ember) A hit fegyelmező ereje (A százados hite), a múlt bűneinek elfeledése által való haladás (Tökéletesedés a múlt elfeledése által) egészen gyakorlati kérdések. Két beszédén szemlélhetjük ezt különösen. Egyik a Kajafás nézete a Jézus helyettes áldozatáról. Ez a theologiai, dogmatikai tétel: a Jézus helyettes áldozata, a kezében a legkomolyabb vallásos élet-tapasztalat tényévé alakul át; az áldozat világtörvényének gondolatává. Még világosabban látszik a másik beszédén a Jézus büntelenségéről. (I. Ján. 3: 4—5). Itt egy történeti bevezetés után, mely a doketizmus tanát és hivei erkölcsi életét tárgyalja, a kik ellen a levél íródott, szól először a *Jézus természetének büntelenségéről*. E részben a bűn és a törvény áthágása közt különbségét tárgyalja. Óv attól, hogy a bünt felületesen fogjuk föl, Jézus e büntől szabad volt. Ellenségei is tudták, hogy ártatlan, Pilátus is meg volt róla győződve, barátai, tanítványai ösztönszerűleg megéreztek a a lelke tisztaságát, azután vázolja a Jézus életének és szellemének belső vonásait. A beszéd második része a *világ bűneinek eltörléséről* szól. Ennek jelentősége az *emberre* nézve az, hogy a tökéletesen tiszta jellem meggyőz bennünket a jellem tisztaságának szükségességéről; megmutatja, hogy az emberi lélekben *van* jó, tehát visszaadja hitünket az emberekben; reményteljes szeretetre ösztönöz mások iránt. Ime az a tétel, a melyről prédikálva az orthodoxia elősorolta volna annak bizonyításait, a racionalizmus az abból folyó erkölcsi motívumokat, a pietizmus szeliden biztatott volna, hogy rakjuk Jézusra a bűneink súlyát, mert elbirja ő. Robertson a leggyakorlatibb kérsést oldotta meg vele.

A Robertson igehirdetésének egyik főereje a teksztus pontos és kimerítő feldolgozása. A legtöbb igehirdető tapasztalta már, hogy miután beszédét, melyet talán pontról-pontra, sőt mondatról-mondatra

kidolgozott, elmondotta, az arról való utólagos gondolkozás közben jut eszébe sok olyan gondolat, a mit még hozzá lehetett volna csatolni. Ennek az oka nyilvánvalóan az, hogy az illető nem merítette ki teljesen a textust, hanem egy pár szempontot kiragadva, a többit homályban hagyta. Sokszor az a vonás, a mit kiragadunk, annyira a felületen fekszik, hogy a textus igazi megértése és igazi főgondolata meg sincs közelítve. Figyeljük meg, milyen mesterien találja meg Robertson a tekstsztus főgondolatát. Bevezetési ritkán történetiek, gyakrabban a beszéd alapgondolatának éles beállításai, alig egy pár beszédben hangulatfestők (Egyedül) vagy helyzetképek (Illés), de itt is, ezek is csak szemléltetnek. Nézzük pl. egyik legkerekebb beszédét: Textusa: Ján. 17: 19. „Én érettük szentelem meg magam, hogy ők is megszenteltek legyenek az igazságban.” Címe: *Jézus megszentelődése*. (The Sanctification of Christ.) Ezt az imádságot csak János őrizte meg, mert ő intuitive megérezte az igazságot. A szeretet által értette meg Jézust. Összehasonlítva Jánost Péterrel, Pállal. Ebben érezzük meg a Jézus lelkét, az ő áldozatának belső alapját. I. *A Jézus Krisztus megszentelődése*. „Érettük szentelem oda magam.” A szentelés szó magyarázata. Az első szülöttek Istennek szentelése, (II Móz. 13: 2.) A lévíták Istennek szenteltettek. Tehát szentelni = Isten rendelkezésére följárni. A Jézus megszentelődése: belső elhatározás útján történt (12 éves korában a templomban, a kísértés, a halál) ez a megszentelődés az igazságnak való önátadás; másokért történt (Jézus példája; hogy mi is felajánljuk magunkat élő áldozatul Istennek.) II. *A nép megszentelődése*. A megszentelődés jelent átadást és elválasztást. Elválasztást: a világ gonoszságától; a világ szellemétől (World's spirit) Átadást: Istennek. Vagy vegyük egy másik beszédét: *A jó pásztor*. (Ján. 10: 14–15). A bevezetés szövegmagyarázat. A szöveget megváltoztatja így: „Én vagyok a jó pásztor és ismerem az enyéimet és az enyéim is ismernek engem, és ismer engem az Atya, és én is ismerem az Atyát” stb. Tehát reciprocitás áll fenn a pásztor és a nyáj között ép úgy, mint az Atya és fiú között. I. *A Jézus pásztori jelleme*. Ez ép olyan hasonlat a pásztorról, a milyent Jézus másról is mondott. Az ilyen hasonlatnak a mélyébe kell hatolni. Vázolja a keleti pásztor életét, annak sajátosságait. Így jelenti ez a gondolat a Jézus személyes, benső kapcsolatát a hivel. Így értjük meg belőle azt a végtelen gyöngédséget, szeretetet, amely e szavakban ki van fejezve. Ehez adja még Jézus ezt: én vagyok a jó pásztor, azaz, az igazi. Megkülönbözteti magát a *tolvajtól*; a ki csak a maga hasznáért keresi és gondolja a juhokat; igaztalan úton jut be hozzájuk, mint Izrael sok tévtanítója; és a *béresektől*, a kik Isten népének befolyásért, dicsőségért, hatalomért szegődött vezetői. Jézus jó pásztor volt, a ki a mi ügyünket saját ügyének tekintette. E *hivatás bizonyosságai*: 1., *Én ismerem juhaimat, mint az Atya ismer engem*. Az

emberi lelkek között fentálló mély együttérzés által ismerte Jézus olyan mélyen az embereket. Ez képsítette az ítéletre. 2. *Az enyéim is ismernek* engem. A vallásos lélek tapasztalatai által ismerjük meg a vallásos élet igazságát. Ez egy intuitív megismerés („csak egyet tudok, hogy vak voltam és most látok“.) 3. *Én életemet adom* a juhokért. Életét adta a mi bűnből való szabadulásunkért. Amint az Atya szereti őt, úgy ő tiszta szeretetből hal meg értünk. A szeretet élete a mi váltságunk.

E két példa szépen rámutat arra, milyen mélyen ki tudja Robertson meríteni a textust, és milyen mesterien kezeli azt. Keze után alig marad egy gondolat kihasználatlanul, az is periferikus, közvetett gondolat, mely magában a textusban nincs benne.

Egészen sajátos és különösen figyelemreméltó az, ahogy Robertson a *bibliával* bánik. A biblia neki nem textusgyűjtemény, melyből itt is, ott is kiragad egy-egy gondolatot, hogy azokhoz kapcsolja gondolatait, mint az angol és skót igehirdetőknél általános szokás, sem nem végső érvek halmaza, melyből igazolunk valamit akkor, mikor mi már nem tudjuk igazolni, hanem igazán az élet könyve, melyben emberi jellemről van szó, melyben igazságok vannak, a mi életünknek is igazságai. Az ő szeme előtt a biblia alakjai mind élőkké változnak, meg-eleveníti őket nem a külső körülményeik és eseményeik kiszínező szemléltetésével, hanem azzal a csodálatos művészettel, mely jellemük és cselekedeteik belső rugóit képes feltámasztani. Elvonulnak szemeink előtt Jákób, Izsák, József, Bálám, Éli, Illés, Keresztelő János, Zakeus, a kiknek a lelkébe csodálatos világossággal világít be. Két jellemző példát mutatunk be a Robertson jellemfestésére az Éli és a Zakeus jellemzését. *Az Éli jelleme* c. beszéde (I. Sámuel 8:1 —), először összehasonlítja Élit és Sámuelet. Ellentétek korban; egy agg és egy gyermek barátsága; hivatalukban: Éli a lelépő Sámuel a leendő bíró; jellemükben is ellentétet képeznek: a gyermek támogatja, erősíti az öreget; egyik emberek, másik Isten megbízásából lett bíró. I. *Éli jellemének* egyik legszebb vonása, hogy távol van tőle a féltékenység és irigység. E gyermek ajkáról jön végzete, ő minden féltékenykedés nélkül vezet rá Sámuelet, hogy ki hívja; segít annak, aki túl fogja szárnyalni őt; másik vonás a papi igények hiánya; nem igényli, hogy egyedül ő magyarázhassa és hallhassa Isten szavát, hanem szeretettel fogadja azt a gyermek ajkáról is; azután: tudni akarja az egész igazságot („Ne titkold el előlem . . .“), mint Isten akaratát. Végre: meghajol Isten akaratát előtt („Ő az Úr. Cselekedjék, a mint jónak látja.“) — Az Éli jellemének hibája volt a gyöngeség, határozatlanság. Ennek oka: 1. A visszavonult élet; nem volt próbára téve; 2. eredeti természete; érzései jók voltak, cselekedetei rosszak; javulást ígér, de nem tartja meg. Eredménye: 1. hogy Élinek semmi befolyása sem volt, hatás nélküli volt

az élete; 2. javíthatatlan volt; Isten figyelmeztette, mégsem tért jó útra; 3. másokat is magával rántott a bajba.

A másik jellemrajz, a melyet vázlatosan bemutatunk, a Zakeusé! Az egész beszéd vázlata helyett most csak a Zakeusra vonatkozó rész kivonatát adjuk, mely a beszéd első részét teszi. Az alapgondolat az a tétel, hogy Zakeus vallásos élete elé akadályok emelkedtek. Ez akadályok egyrészt *külső* akadályok voltak; ilyen volt hivatása, mely azon kísértéssel járt, hogy jogtalan úton igyekezzék gazdagsághoz jutni, hogy mint előljáró bizonyos hivatali göggel teljék el; azután, hogy megelégedjék egy alacsonyabb fokú erkölcsiséggel; a közvélemény, mely egyes hivatásokat megbélyegez. Aztán voltak *belső* akadályok: a bűnre való visszaemlékezés; az új bűn könnyebb a régi után. Ezekből a vonásokból alakul ki, szövődik össze a Zakeus jelleme.

Ezeken kívül Robertson beszédeiben számos útalás teszi világossá azt, milyen élénken és erőteljesen tudja előtérbe állítani a biblia alakjait. Hiszen a biblia kezelésének egy sajátos módját, könnyedséget minden régibb igehirdetőnél tapasztalhatunk. Nálunk is a régi igehirdetői iskola egyik sajátosága az a rengeteg idézet volt, melyet hol illusztrálás, hol magyarázat, hol meg bizonyítás céljából az egyházi beszédekben összehordottak. Itt azonban másról van szó, mint a bibliában való othonosságról; itt egy mélyebb megértésről van szó a biblia és annak alakjai iránt. Nem véletlen, hogy ép az angol és skót irodalomban keletkezett az a sok jellemrajz, mely a bibliából meríti tárgyát, hogy az angol és skót léleknek olyan hajlama van a jellemek tanulmányozására, hogy minden nevesebb emberükről kötetekre terjedő jellemrajzot írnak össze. És jegyezzük meg, hogy mihelyt a bibliában a jellemeket keressük, mihelyt arra fordítottuk a figyelmet, hogy annak egyes alakjait elemezzük, ez már jele annak, hogy a bibliáról való masszív orthodox fölfogást, legalább egy pontban túlléptük, mert kezdjük azt a mindennapi élet világánál tekinteni. Ezért a legmélyebb igehirdetőknek mindig legnagyobb képességük is volt arra, hogy a biblia alakjait önállóan értékeljék és elemezzék. Hogy milyen bámulatos, tőlünk nagyrészt idegen ez a szellem, azt akkor látjuk meg igazán, ha megpróbálunk visszahelyezkedni abba a korba, mikor a biblia kifejezései, egyes mondatai, alakjai élő tényezők voltak a nép nyelvében és lelkében. Ez a csodálatos biblikus nyelv és szellem néhol még most is megtalálható, egyes vidékeken, de legjobban ezelőtt egy félszázaddal virágozott falusi parokhiák körül, épúgy, mint úri kúriákon a horatiusi idézetek pivatban voltak. Mikor az álnokságot Ákánról nevezték, a „traktus“ vezetőit „atyák“-nak hívták, s a kerület előljárója nem méltóságos püspök, hanem főtisztelő superintendens volt. Mikor annyira benne voltak az énekek a nép lelkében, hogy idézett belőlük, s a kapcsos biblia ott állott az asztal közepén. A gyomai harangozó akkor még bibliai félmúlt

időben beszélt és mint belső ember plurális majesticust használt. E külső, felszínes jelenségek mellett ez a kor azonban alakított ki egy olyan kálvinista közszellemet s egy olyan kálvinista nevelést, melynek ma, ha hibáit látjuk is, eredményeit bámuljuk és komoly szellemét ma mindenekfölött nélkülözzük. Komoly kérdés, milyen termékeny gondolat volna ma is fölhasználni a bibliát ilyen általános nevelői szemléltetés céljaira, és a mai nevelésünk egyik hibája ott van, hogy a motívumok mellé nem adunk szemlélhető *ideálokat*. Ennek a kérdésnek semmi köze a bibliai kritikához vagy vallástörténethez, itt csak arról van szó, hogy a testvérek gyűlölségének következményeit milyen megdöbbentő hatással lehet szemléltetni Kainnal, a barátságot Dáviddal és Jonathánnal stb. és hogyan lehetne összeállítani egy egész vallásos példatárt a nevelő számára, mely nem a biblia föltételezett szentségéből, hanem ez elbeszélések és példák megdöbbentő reálításából nyerné erejét.

Ennyit Robertsonról az igehirdetőről. Legtöbbször csak mint igehirdetőt ismerik Robertson, és nem tudják, hogy ő korának egyik legkiválóbb lelkipásztora is volt. Jó lelkipásztor csak az lehet, a ki jó igehirdető, mert a két munka gyökerében egy, és mindkettőnek gyökere a hitben és szeretetben gazdag élet. Robertson lelkipásztori pályáját az a középponti gondolat uralta, hogy a keresztyénség szellemét bevigye a socialis kérdések — akkor ép legjobban tomboló — forgatagába. Már a beszédei is sokszor térnek vissza ebbe az alaphangba. Legvilágosabban „Krisztus ítéléte az örökség ügyében” c. beszédében látszik ez, mely azt a kérdést veti föl egyenesen: mi köze a keresztyénségnek a gazdagsághoz, és a tőke és munka harcában a keresztyén álláspontot szögezi le. Egy másik beszédben („Az egyház izenete a gazdagokhoz”) még határozottabban kifejti véleményét a socialis kérdésről. Szól a tőkéről (hogy ezt a kifejezést használjuk), mely jogokat igényel magának, alaptalanul; mely uralkodni akar, mert eddig is uralkodott; a munkaadó és munkás viszonyáról, hol a munkaadó a régi befolyást igényli, holott nem védelmezi a munkást. Míg a tekintély igazi, genuin birtokosainak tiszteletet kíván, élesen támadja azt a feudalizmust, mely a tőke és munka között van. Céloz a társadalom kötelességeire az elnyomottakkal szemben, és arra, hogy a jog joggal szembe állítva fegyvert kíván döntő bíról. Útal arra, hogy az emberi méltóság mindenikben megbecsülendő, de figyelmeztet rá, hogy az áldozat és szolgálat gondolata a társadalom törvénye. Ha megnézzük a beszédeit, mindegyikben találunk legalább egy gondolatot, mely az emberi munka nagyságáról, vagy a társadalmi osztályok békességéről szól. Úgy látszik 1851-ben foglalkozott leginkább evel, mert ez évi beszédei tele vannak ilyen vonatkozásokkal. (Egység és béke. Szabadság, igazság által. Az engedelmesség.)

A kor és hely, ahol Robertson működött, különösen élesen állította

eléje a socialis kérdés égető oldalait. Az a nagy változás, melyet az 1848. év Európa csaknem minden államában hozott, Angliában egészen sajátos volt. Itt, a nagy tőke és nagy vállalkozások hazájában a munkás-kérdést állította előtérbe. A mozgalomnak itt erősen intellektualis jellege volt, és a nagy gyárvárosokban (Manchester, Birmingham) és Brightonban is erőteljes mozgalom indult meg a munkásosztály szellemi önállósága érdekében. Nálunk is nagyon sokat köszönhetünk e tekintetben a socializmusnak. bármily egyoldaluan oldotta is meg a kérdést. Hogy Angliában a mozgalom kevés helyen mondhatni csak a hol a „high-churchism“ volt képviselve, öltött egyházellenes tendenciát, az az angol szellem tulajdonságán kívül ép annak köszönhető, hogy az egyház emberei idejekorán belátták feladatukat az új mozgalommal szemben. Robertson a brightoni munkások között különös buzgalommal képviselte az egyház támogató erejét a nélkül, hogy terminológiájukat elsajátítva igehirdetése socialista nyelv-öltögetéssé és a vagyonos osztály elleni izgatássá fajult volna. Szerencsésen megragadta azt a pontot, ahol a mozgalommal való együttműködése a pozitív erkölcsi vezetés karakterét vehette föl, s így eltalálta azt az állást, a honnan egy keresztyén lelkipásztor egyedül lehet ható tényező a socialis mozgalmakban. Rövid élete, családi és társadalmi elfoglaltatása megakadályozta ugyan, hogy vezető szerepet vigyen, de élete végéig fontos faktora maradt a társadalmi kialakulásnak. Még 1848 előtt alapította meg Holtham a Munkás Intézetet Brightonban, melynek hivatása a munkások szellemi művelése volt. Az intézet megnyitásának nagyfontosságú ünnepélyén Robertson mondotta a beszédet. Ez a beszéd rendkívüli ügyességgel és mélységgel adja meg azokat a pontokat, melyeken az intézet célja megfordul: hangsúlyozza a munkások szellemi haladásának fontosságát, ennek befolyását az egész ország és nemzet fejlődésére, az izlés fejlődésének jelentőségét a munkára, utal a költészetre, mint ennek eszközére, aztán a moralis önnevelésre, melynek ez intézet egyik eszköze, s végre utal rá, hogy ezek a biztosítékai a nemzet „jobb jövőjének.“ Az egész beszéd kitűnő példája annak, milyen logikusan, higgadtan és mélyen tudott beszélni Robertson a munkások nyelvén is. A bizottság őt szerette volna az intézet titkári állásával megbizni, de Robertson nem fogadta el. Két év mulva az olyan szép sikerrel biztató intézet megszűnt, mert a munkásosztály nem volt elég érett annak önálló vezetésére, s azonkívül socialista agitátorok szakadást hoztak létre az egyesület vezetőségében. Így alakult át — a megmaradt tagokkal — „Brighton Mechanics Institute“-tá, mely szép sikerrel működött.

Robertson pásztori működésének és sikerének egyik legszebb emléke az volt, mikor 1852 ápr. 20-án száz ifjú tisztelgett előtte a brightoni városházán. Közülük egy a többiek nevében is köszönetet mondott azért a sok áldásos tanácsért, melyet Robertson tanításaiból

merítették. Méltatta lelkipásztor működését, a társadalmi osztályok között békesség létrehozására irányuló munkáit. Robertson mélyen meghatva válaszolt. Ez ünneplés a gyülekezet válasza volt azon hirlapi támadásokra, melyek Robertsont racionalismussal és socialismussal vádolták meg. Milyen mély és igaz elégtétel lehetett e nemes embernek, hogy Isten gyülekezete ajkai által mutatta meg iránta bizalmát. Az igazi lelkipásztortól semmi sincs távolabb, mint, hogy dicséretet és ünneplést várjon, de semmi sincs előtte drágább, mint a gyülekezete ajkáról jövő őszinte rokonszenv, mellyel munkáját kísérik.

Robertson lelkipásztori munkásságának elveit teljességében az a beszéd foglalja magában, melyet 1851-ben Hurstpierpontban mondott a munkás osztályok haladásáról. Ebben rámutatott arra, hogy az emberi fejlődés iránya a szellem uralmának állandó megszilárdulása az állati és természeti fölött. A munkásoknak e fejlődésben régebben csak a munka jutott, most ez a munka is mind szellemibbé válik. Ez által nyer méltóságot a munka, majd az egyén. Ez Isten nevelői munkája, mely rávezet az emberi méltóságunkra. Ez a haladás jelent 1. több munkát, 2. megosztott munkát (társ. osztályok különbsége), 3. a társ. állás egyenlőtlenségét, 4. fokozott alkalmakat a saját nevelésünkre. — Nem csoda, ha Robertsonnak olyan kedves olvasmánya volt Lessingnek az emberi nem neveléséről írt munkája.

1851—1853-ig a korintusi leveleket magyarázta végig gyülekezetének. E magyarázatok telve vannak gazdag megjegyzésekkel a társadalom, egyház akkori állapotára vonatkozólag. 1853 aug. 22-én délelőtt a terméketlen fügefá példázatáról beszélt. Mindenkit meglepett hangjának komolysága és az a prófétai tűz, mely szavaiból áradt. Délután a II. Kor. 13. r. 11. versét vette föl, az apostól búcsúját a korintusiaktól. E búcsú az ő búcsúja is volt. Szava többet nem hallott a brightoni Szentháromság-templomban soha, s az új idők legnagyobb predikátora és pásztora eltávozott munkája színhelyéről.

I. L.

A mi istentiszteletünk.

III. Symbolikus istentiszteletek.

2. Házasságkötés megáldása.

A keresztyén ókor nem ismerte az egyházi esketést. A római jog volt érvényben, amely szerint: „Consensus facit nuptias“. De már a második századtól kezdve megkívántatik a keresztyénektől, hogy tudakozódjanak a püspöknél a házassági akadályok felől, mert a polgári jog az egyházi joggal nem mindenben egyezett meg. Lassanként azonban a házasság megkötése egészen egyházzjogi aktussá lett: III. Sándor pápa magának követeli a jogot, hogy házassági kérdésekben ő diszponáljon.

Ezzel egyidejűleg a házasságot fölvtették a hét sakramentom közé. A tridenti zsinat sanctionálta ezt a felfogást s ezzel meg volt vetve az alapja annak a kibékíthetetlen ellentétnek, mely a polgári jogon, a lex naturae-n épülő modern kulturát a lex divina-ra hivatkozó kath. világnézettől elválasztotta. Luther a régi germán jog értelmében minden kölcsönös megegyezést, amelyet nagykoruak szabad elhatározásból kötöttek, érvényes házasságnak tartott s az egyházra csak azt a kötelezettséget róttá, hogy az önként jelentkező párokat megáldhassa. Kálvin a házasságkötés megáldásáról ezt mondja: „A házasságkötés ünnepélyes és nyilvános megerősítését a keresztyének avégre szerzették, hogy az igaz és törvényes házasság minél nagyobb becsületben részesüljön, hogy a felek közé hazugság és csalárdság ne vegyüljön sőt inkább a törvény és az igaz hit parancsai szerint éljenek, végül, hogy az anyaszentegyház könyörögjön a házastársak üdvösségéért“.

Miután a házasság az emberi társadalom őssejtjét, a családot hívja életre, természetes dolog, hogy összes jogi és társadalmi vonatkozásánál fogva úgy megkötése, mint felbontása az állami jogrend keretébe tartozik, épenúgy, mint az igazságszolgáltatás, vagy az államfő megválasztása. Ezt akarta elérni a polgári házasságról szóló törvény, melyet Hollandia már a XVI. században, Franciaország a XVIII.-ban, Németország a XIX. században hozott be. Miután azonban a házasságkötés nemcsak jogi, hanem eminenter erkölcsi ügy is, még pedig az ember életére döntő fontosságú: a jogilag megkötött házasságnak az egyház által való megáldása úgy a házaspár, mint az egyház részéről annyira fontos, hogy elhagyása a legtöbb esetben büntetés számba megy, bár az egyházi áldás igénybevételét távolról sem lehetne az egyház mellett való határozott hitvallásként fogadni el.

A liturgialis aktus tehát nem a házasság megkötése, hanem a megkötött házasság megáldása, s mint ilyen, feltétlenül *gyülekezeti* aktus. A gyülekezet ugyanis reábizsa egyik tagját a másikra, hogy kölcsönös áldozatokkal és segedelemmel a keresztyén életben meggyarapodva, életközösségükben Isten akaratának tükörei és országának eleven darabjai legyenek. E célból a házaspár komoly ünnepies fogadást tesznek az Isten és a gyülekezet színe előtt, a gyülekezet pedig bizonyosságot tesz arról, hogy Isten megsegítő kegyelme az ő örök ígérete szerint velük lesz és ebben a bizodalomban könyörög a házastársakért, végül pedig megáldja őket. A liturgiai aktus lényeges mozzanatai ezek: a gyülekezet bizonyoságtétele, a házastársak fogadalma, könyörgés és áldás.

A gyülekezet bizonyoságtételét kezdettől fogva szabad homiletikai aktusban végeztük (de épen úgy végezhetjük volna bibliaolvasással, votummal, vagy kötött formulával) — ez az ugynevezett esketési beszéd — amelyre nagy gond fordítandó, mert ezerféle kísértés rejlik benne.

Először is világosan kell látni, hogy mi a *házasság célja*. Katolikus

theologusok és modern socialpedagógusok a házasság célját a gyermeknemzésben és nevelésben látják. A „sokasodjatok, gyarapodjatok“ ígéret beváltása szerintők a világ megdicsőítése. Ha ez igaz volna, akkor a cél elérével, vagy a gyermekek kihaltával a házasság feleslegessé válna, a gyermektelen házasságokat pedig, mivel céltalanok, fel kellene bontani. A házasságnak, mint minden emberi társulásnak, legfőbb célja istenország, amelyet két emberi léleknek ideális élet és szeretetközössége azáltal valósít meg, hogy az egész életet az önzetlen szeretet szolgálatába állítva, úgy a házasfeleket, mint gyermekeiket a legmagasabb erkölcsi eszmény: az istenfiúság életeszményei szerint, az Isten számára neveli. Erre a célra pedig minden emberi társulás között a házasság a legalkalmasabb. Alapja az ember leghatalmasabb szenvedélye, az egészséges ősi érzékiség; de ez a természetes kapcsolat a leghatalmasabb erkölcsi értékek hordozójává magasztosul, ha a szerelemből szeretet lesz. A feleség nemcsak szerető, hanem barát, testvér s az érzéki vágy csak egy kényszerű isteni alkalom arra, hogy belőle kibontakozzék a család lelki közössége, mint a legmagasabb életlehetőségek és feladatok színtere.

A házasság az üdvösség útja, ha a szív jóakarató és a kárhozát útja, ha önzés és számítás volt a rugója. A szerelem nélkül pénzért, vagy más előnyért házasságot kötött hitestárs mindannyiszor prostituálja magát, valahányszor kötelességét teljesíti s aki a házastársában rabszolgát keresett, az ellenséget tart a szíve mellett. Ezért az élet kulcsa a szeretet; de nem az álomfénye, hanem a hétköznapok tűrő, lemondó szeretete, mely hű és erős akkor is, mikor életpárunk képe már nem áll oly ragyogóan a lelkünk előtt, mint frigykötéskor. Az ilyen lelkületre nézve a szenvedés csak közeg, amelybe alámerül, hogy még jobban sugározzék, mint a cinklemez az etető oldatba, hogy a villamosság kifejlődhessék. Az ilyen párt a közös szenvedések kapcsolják erősebben össze, mert abban látják meg, egymásnak eddig ismeretlen vonásait, elrejtett nagyságát. Legyen hát hajlékuk a Szentlélek temploma, ahol „mindenek egyaránt javukra vannak“. Házaspárok, akik tudnak és szoktak együtt imádkozni nem tarthatnak egymásra haragot; házaspárok, akiknek minden mozdulatát örökkévaló gyermeklelkek tágranyilt szemekkel nézik, hogy belőlük maguknak életprogramot olvassanak ki, nem élhetnek másként csak szentül.

Ezen az alapon teszünk biznyságot arról, hogy az ilyen élet az Isten szíve szerint való, azaz ő szerzette, ő védi és ő viszi át a dicsőségbe az ilyen házasságot. Isten hű az ő ígéreteihez: amit eszközül választott az ő céljaira, azt nem ejti ki kezéből. Erre az alapra helyezkednek reá a házasfelek az eskü ünnepies elmondásával és ezen az alapon könyörgünk mi áldást, amelyben oly bizonyosak vagyunk, hogy felismerve az Isten gondolatát azt ünnepélyesen ki is osztjuk.

Azonban egy másik dologra is figyelemmel kell lennünk. Az es-

ketési beszéd nemcsak liturgiai manifesztáció a házasság eszményi mivoltáról, hanem homiletikai alkotás, amelynek természetében rejlik, hogy egy létező állapotot egy eszményi állapot felé lendítsen emennek értékeivel. Tehát ismernünk kell a tapasztalati valóságot: milyen az az értékelés, a mellyel a házasságot az előttünk álló felek megítélik. Ez megmutatja nekünk, hogy mily kevés igazi házasságot áldunk meg. A legtöbb házasságot, különösen a falusi embereknél a *föld* hozza össze: a birtok, a ház, az örökség, az öregek s ezek nem épen a legszerencsétlenebb házasságok, sőt átlag embereknél szinte biztosított házasság az ilyen. Ugyanis az élet annyi gondot, dolgot ad, hogy nincs idő érzélgésre, vagy reflexióra s mire fellélegzelnének a felek, már megszokták egymást. Szerelmi házasság a proletároknál sokkal gyakoribb, mert a hátuk mögött nincs vagyon, ami zavarólag hatna. Mig az előbbi esetben az örökség, a két család különböző anyagi érdeke és szelleme az ütköző pont, úgy az utóbbinál az a kísértés, hogy a szerelem csak az érzékek muló hevülése volt, ami a kielégítéssel odatesz s vagy a férj, vagy az asszony új örömeik után indul. A lateiner házasságok veszedelme a különböző miveltség és értékelés, a különböző hagyomány és társadalmi magatartás. Ezért tartjuk mi szerencsésnek, ha a pap pappleányt vesz el, de ehhez szükséges, hogy a pappleány örömmel menjen a paphoz, s ne szégyelje a tiszteletes asszony címet, mert az különb cím a nagyságos asszony címnél. A legtöbb házasság válságokon, megrendüléseken megy át, mert a házastársak rendszeresen még fejlődő személyiségek. Ezeket a kríziseket nem lehet teljesen megelőzni, de meg lehet győzni. Egyetlen titka van az a szeretet, amely „hosszútűrő, kegyes, amely nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a gonoszt, mindent elfedez, mindent remél és soha el nem fogy“. Mindaddig, amíg akár az egyik fél, akár mindkettő a házasságot csak a maga haszna szempontjából nézi, mindaddig nincs boldog házasság. Boldog házasság ott van, ahol mindkét fél *szolgálni* akar a másik javára, üdvösségére, személyisége kialakulására.

A beszéd ne legyen a jelenlegi hangulat festése, a helyzet ecsetelése. Legyen komoly bizonyágtétel, amely akkor is teljes igazsággal tündököljön, ha pár év múlva a felek engesztelhetetlenül gyűlölik egymást. Biztató, komoly szó legyen, ne rikasson az elhunyt családtagok emlékének idézgetésével, vagy a bizonytalan jövő riasztó esélyeivel. Azt kell tisztázni, mit kell az élettől várniok és mivel tartoznak az életnek. Nagy lelki valóságokat kell megmutatni: az Istenbe vetett bizalom erejét, a Krisztus megváltó hatalmát, a szeretet diadalmas voltát, a belső ember és a lelkiség felsőségét. Elesett házasságokat nem szabad pellengérré állítani: ez a pásztori munka s nem az istentisztelet feladata. Nincs igazán boldog házaspár, aki mindegyre nem tapasztalta az igazságot, hogy milyen szerencse Istent birni és az ő birtokában lenni. Beszédünkhöz

vegyünk textust, s a mondanivalóinkat fogjuk össze egy lapidáris tételbe:

Textusok: I. Móz. 2. 18.; I. Móz. 2. 24; 12. 2; 24. 58; 24. 67; 32. 10; 32. 26; II. Móz. 33. 15; Józs. 24. 15; Ruth 1. 16; I. Krón 17. 26; Zsolt 3. 9; 5. 2, 9, 12; 9. 10; 23. 6; 25. 10; 29. 11; 31. 20; 32. 8; 33. 22; 34. 9; 34. 10; 36. 11; 37. 10; 37. 5; 37. 37; 65. 5. 85. 8; 86. 11; 90. 17; 91. 1; 106. 1; 111. 10; 115. 15; 118. 24; 126. 3; 127. 1; Péld. 10, 22; Mát. 5. 16; 6. 33; 16. 24; 19. 4—6; Luk. 1. 6; 19. 9a; 24. 50; Csel. 16. 31; Róm. 5. 5; 8. 28; 11. 22; 12. 12; 15. 5; I. Kor. 13. Gal. 6. 2; Ef. 4. 4; 4. 15. Fil. 2. 1—5, 4. 4—7, 4. 8; Kol. 3. 14; 1. Thess. 5. 15; 2. Thess. 3. 4; 3. 16; I. Pét. 4. 10; 5. 7; I. Ján. 2. 15, 17; Jak. 1. 17. Lásd még Csizmadia Lajos bibliai szókönyv.

Itt beszélünk meg egy érdekes kérdést az esküformáról. Milyen esküformát mondassunk vegyes házasság esetén az idegen felekezetű féllel? Sokan erre azt az egyszerű feleletet adják, hogy mindenkivel a mienket mondassuk: az Atya, fiú, Szentlélek, egy örök igaz Istenre hivatkozót, mert aki hozzánk jön esküdni, az leszámolt azzal, hogy mi miféle formulát használunk. Azonban az eskü lényege az, hogy benne mindenki arra az Istenre hivatkozik, akit legszentebb és legigazabb gyanánt maga vall; olyan Felsőre, akit nem vallunk, nem esküszünk. Tehát a zsidó nem esküszik hittel a Fiú Istenre, az unitárius nem esküszik hittel a Szentháromság Istenre. Ebből nem az következik, amit az unitárius agenda vall, hogy ti il a zsidót Jéhovára, a katolikust Máriára és minden szentekre kell esketni, mert viszont egy gyülekezet nem eskethet senkit a maga Istentiszteletében olyan hitre, amit maga tévelygésnek vall. Tehát zsidónál és unitáriusnál a mindenható és mindentudó Istenre kell esketni, mert őt mindnyájan valljuk; a többi felekezetnél pedig a Szentháromság, egy örök, igaz Istenre, a mi ismeretes formulánk szerint.

Itt közlünk egy teljes agendát általános használatra, alább szerény illusztrációul egy specialis esetre készített esketési beszédet.

„Kegyelem nektek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és az Úr Jézustól“. Amen. Atyámfiai, Istennek ama szent ígéje, amellyel titeket útbocsátani akarlak, irva található a Mózes első könyve 11 részének második részében a következőképen: „*Megáldalak téged és áldás leszesz*“ . . .

Áldás a szívetek legfőbb vágya, kedves házaspár, ebben az ünnepi órában: a szülők, a szerető szívek, az anyaszentegyház áldása. Örömmel áldunk hát meg titeket Annak a nevében, aki egyedül képes megáldani. Nem a miénk ez az áldás, hanem az övé, az egyedül hatalmasé, akinek ígéreteit ismerve, ime bizonyosságot teszünk az ő beszéde alapján arról, hogy ő az áldás Istene.

„Megáldalak téged“ — Istennek ez a felséges ígérete először is azt mutatja, hogy ő nem hagy minket magunkra, hanem szerzett szá-

munkra szive szerint való, igazi életet és minket ennek az életnek részeseivé kíván tenni. Czélja van velünk, mert mindnyájunk felől azt végezte, hogy életünk szép, gazdag, boldog és szent élet legyen. Azt akarja, hogy mi *más* emberek legyünk, mint aminők a magunk erejéből tudunk lenni. Legyünk *boldog* emberek, akik egyre mélyebben felismerjük az életnek belső, igazi javait és egyre hálásabb szívvel élünk azokkal; akik mind inkább megtanuljuk az ő iskolájában azt a mesterséget, miképpen lehet minél több valódi életörömet szerezni meg és azt hogyan lehet minél tovább megtartani. Azt akarja, hogy legyünk *erős* lelkek, akik megálljuk helyünket az élet küzdelmeiben, akik nem esünk el a teher alatt és nem futunk meg gyáván a próba elől, hanem derekasan dolgozunk, készségesen szenvedünk, mindig remélünk és éber szívvel várunk. Azt akarja, hogy *jobbak* legyünk: ismerjük és fegyelmezzük magunkat, tiszta szívvel és jó lelkiismerettel mindig többre igyekezzünk; ne elégedjünk meg magunkkal, hanem örökkévaló magasságok felé törjünk amaz ő parancsolata szerint: legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes. Úgy teremtette a világot és úgy bocsátotta el az embert, hogy életünk minden mozzanata szakadatlan alkalomnyújtással ezt az ő örök célját: az áldott, az igazi elhatalmasodását szolgálja.

A szent házasság pedig különösen alkalmas eszköz arra, hogy ez az áldott élet kifejlődhessék. A házasságban tanuljuk meg, mi az igazi életöröm: a szeretet, a hűség, az odaadás boldog érzése. A házasságban és a családi életben válik el, ki az erős lélek; akkor, amikor vállunkra a gond nehezől, szívünket drága lények szenvedései gyötrik, mikor érezzük, hogy olyan nagy rajtunk a felelőség s mégis semmi sem áll hatalmunkban. Ezentul fog eldőlni, ki a *jó* ember közületek: ki tud hamarabb lemondani, előbb megbocsátani, magát megítélve mást nem kárhóztatni, ki tud alázatos és igénytelen lenni, mikor magáról van szó, gyöngéd és áldozatkész, mikor a másik java forog kockán.

Isten a Jézus Krisztusban áldott meg minket. Ez azt jelenti, hogy benne engesztelődött ki irántunk, érette bocsátja meg bűneinket és az ő útján fogad el minket a magáéinak. Igazi életet csak a Krisztusba vetett hit által élhetünk: ha ő él mi bennünk, ha az ő lelke hatalmasodott el rajtunk, akkor leszünk vidám, erős, jó, igaz emberek.

Benne áldássá válunk. Az a férj, aki Jézus Krisztus szerint él, a legnagyobb áldás hitvesére. Szereti hitvesét, mint ahogy Krisztus szerette az anyaszentegyházat: nemcsak dolgozik és szenved érte, hanem meg is tud halni érte. Szeretetével óvja, megtartja; erőtlenségét elfedezi, fogyatkozásait megjavítja és úgy hordozza családjá gondját, mint a jó pásztor a nyája gondját az erőtlent karjába veszi és a tévelygőt a szakadékokból is kimenti, mindeniket szép, kies folyóvizre legelteti, még ha a maga lábát fel is vérzi a kő és ajka eltikkad a szomszúság

miatt. De áldássá válik férjére a Jézus Krisztus szellemében élő feleség is. Engedelmes és hű, koronája az ő férjének. Beleolvad a férj munkájába mint biztatás és jutalom, szenvedéseibe, mint vigasztalás, harcaiba, mint belső béke, hétköznapijaiba, mint ünnepi sugár. Kölcsönösen érzik mit köszönnek egymásnak s mindenik azzal törődik: miképen hálálhatja meg azt a sok jót, amit a másiktól vett. Megérik, hogy Isten rendelte őket egymásnak áldásul s reá borulnak az atyai kézre, hogy hogy életüket boldogságát megköszönjék neki.

Ilyen életre hívott el titeket Isten. Hiszem, hogy szívetek vágyva repes e felséges ígélet felé. Tegyetek hát fogadalmat, hogy ti ilyen életet kívántok élni, ilyen életet kértek Istentől s készek vagytok úgy élni, amint azt Isten kívánja. Felhivlak tehát, hogy Isten és az ő gyülekezetének színe előtt tegyétek le az esküt.

„Én N. N. esküszöm az élő Istenre, aki Atya, Fiú, Szentlélek, teljes Szentháromság, egy örök, igaz Isten, hogy a kezemen levő nőt szeretem, tiszta szeretetből veszem magamhoz Isten törvénye szerint, örök feleségül, vele szentül élek, vele megelégszem, őt sem egészségben, sem betegségben, sem boldog, sem boldogtalan állapotában holtomiglan, holtáiglan hitetlenül soha el nem hagyom. Isten engem úgy segítjen! — (Hasonló esküt tesz a nő is — mutatis mutandis.)

Imádkozzunk.

Mindenható Isten, mennyei Atyánk! Könyörgünk hozzád, töltsd ki e frigyrelépő párra a te Lelkedet. Tisztítsd meg szívetek a tisztátalan szenvedélyektől, de szenteld meg bennök a neked tetsző indulatokat. Fordítsd akaratukat arra, hogy egyedül a te jótetszésedet keressék és egész életükben erős hittel, állandó szeretettel, szilárd reménységgel egyedül csak neked szolgáljanak. Cselekedd, hogy a férj, mint az aszszony feje, szeresse hitvesét, mint a te szent fiad, a mi Urunk Jézus Krisztus szerette az anyaszentegyházat, amelyért életét adta. A feleség, mint az ő urának segítőtársa, úgy nézzen az ő férjére, mint az anyaszentegyház néz a láthatatlan főre. Cselekedd, hogy mindketten szolgáljanak egymásnak és felebarátaiknak s a te akaratodban való forgolódásukkal országod terjedjen, neved megszentelődjék. A keserüség vizét változtasd át orcájuk előtt a vigasztalás édes borává s majd amikor földi életüket a te orcád előtt lelétké, vidd át őket a te dicsőségedbe, holott a Völegény a láthatatlan anyaszentegyházzal az ő dicsőséges lakodalmát tartja mind az időknek végezetéig. — Ámen.

Miatyánk.

Megáldás :

A minden jóknak adója, a szeretetnek és kegyelemnek Istene áldjon és őrizzen meg titeket. Adjon bölcs és hálás szívet a jó napokban; béketűrést és bizodalmat a nyomorúságok idején. Áldjon meg e földön testetekben, lelketekben, személyetekben és családokban, áldjon meg majd egykor örök idvességgel a mennyekben a mi Urunk Jézus Krisztus által. — Ámen. R. L.

Belső élet.

(Dr. Sz. B. és H. E. esküvőjére.)

Efez. 3. 14—18.

Úgy pengenek ezek a patinás szavak, mint valami régi arany-pénzek, amelyeket egy áldott, nagy király veretett a maga fennkölt képe hordozására. Minél több kincset pusztít el a nagy értékhamvasztó kemence: az idő, annál fündöklőbben ragyognak ezek a gondolatok. Most, amikor tetőpontját érte el a gyötrelem és pusztulás, mikor a világszerinti élet könyörtelen gúnnyal kérdezi: miért építesz fészket, nevelsz gyermeket, miért ültetsz fát és plántálsz szőlőskertet? --- ezek a felolvasott szavak oly diadalmasan csengenek, mint a végítélet szimfoniájában az angyalok fináléja.

„*Meghajtom térdeimet a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja előtt*“ . . . Az életet egyetlenegy alapérzéssel lehet boldogan leélni — pedig épen erre gondolnak a legkevésbé az emberek — a *hála* érzésével. A kincset talált s azt rejtegető, vagy boldogan mutogató embernek érzése ez, aki tudja, hogy Isten módfelett megajándékozta őt ingyen, érdeme nélkül, az ő jótetszéséből. Ezt azonban csak azok érzik meg, akik meglátták, hogy Isten az egész világot a *belső élet* érdekében teremtette: lelkéből, lelkével a lelkek számára. Minden csak keret és díszlet, sötét háttér és zordon alap arra, hogy a világteremtés hőse: a belső ember az élet nagy drámájában diadalmasan felmagasodjék. Azért van e világon annyi meghasonlott, feldúlt, kiüresedett és elkallódott élet, mert az emberek nem akarják belátni, hogy a világ felett Isten az Úr, „*akiről nevezetik minden nemzetiség mennyen és földön*“ s megpróbálják e király nélkül, akarata ellenére élni. Az élet nagy tengerében rejtve hömpölyögnek tova az Isten jóakarátának meleg áramai, csodák szigetetől a csodák szigete felé, — s mégis az emberek elszakadnak ezektől s a jejes árban küzködnek a halállal, vagy szélfutta, homokos partokon sírnak ködbeveszett álmoképek után.

Ez a belső élet alapjában nem egyéb, mint alázatos cserépedény az örökkévalóság számára, érzék, fogékonyság az Isten élete iránt: hit, amellyel magunkhoz öleljük Krisztust, úgy, hogy nem mi rántjuk le magukhoz őt, hanem ő emel minket magához. Nem kutatom most e titokzatos, élettámasztó ölelés természetrajzát, csak az eredményére mutatok reá: Az az ember, akinek szívében Krisztus lakozik a hit által, *Istentől mindent ajándékképpen fogad el s mindent áldozatképen visszaad neki.*

Szabjuk csak reátok ezt az igét. Érezni azt, hogy a másikban Isten megáldott, előföltétele annak, hogy áldássá váljunk reá. Meglátni

azt, hogy az élet nem ragadomány és nem szórakozás, hanem feladat, amellyel *megtisztelt* az Isten: kezesség arra, hogy a házasságot, az életnek ezt a szent mysteriumát, nem fogjuk üzletnek, vagy asylumnak tartani, hanem felismerjük, hogy a házasság alkalom a belső nagyságra, út az örökkévalóság felé, isteni mód arra, hogy kitermelődjék belőlünk az *igazi ember*. Mikor az emberi szív a szerelemtől megdobbán: Isten kopogtat az ajtaján és keres valakit. Sokszor csak egy állat jelentkezik, sokszor csak egy józan üzletember, kevésszer egy halvány martyr, aki tűrni akar és tűrni tud, — pedig az Isten gyermekének kellene jelentkeznie, aki vidáman fogadja a megbizást s örömmel szolgál gazdájának. „Meg akarok hódítani Isten számára egy darabot a világból — szól az *igazi férfi*, mikor házasságot köt — amelyben az ő dicsőségét hirdesse minden, a házam kerítésétől a gyermekeim imádságáig“, — „Oltárra akarom rakni életem minden örömét és minden bánatát — szól az *igazi asszony* — s házamnál neki szolgál az asztalra tett virágtól a halott gyermek halott hajfürtjéig minden.“ Az *igazi férfi* számára a házasság: *misszió*, az *asszony* számára: *kultusz*.

Az ilyen életnek felséges ígérete van: amit *másnak* szerzünk meg, az minket tesz gazdaggá s amit odaadunk, az örökre a mienk marad. Míg az élet egyre szegényebbé tesz, mi belsőleg folyton gyarapodunk. Ez a gyarapodás szakadatlan csodákból, boldog felfedezésekből áll. „*A szeretetben meggyökerezvén és alapot vevén, értsétek meg minden szentekkel egybe, mi a szélessége és hosszúsága, mélysége és magassága az Isten jóvoltának . . .* Akármilyen hosszú élet csak rövid időköz arra, hogy felfedezzünk valamit az Isten szeretetének nagyságából, még ha minden percet erre használunk is fel. Mintha egy óriási dóm nagyságát és szépségét akarná meglátni az a fecske, amelyik fészket rak valamelyik kőrözsza szegletében. Fészkéből kitekintve nem lát egyebet, csak egy nedves, penészes kődarabot; ha csak meglebbenti a szárnyát, beleütődik valamelyik izzó kőcsipkébe; ha csak a fészke körül röpdös, valami kőerdőt lát maga előtt beláthatatlan össze-visszaságban fölmeredni; de ha *felszáll* a magasba és megkapja a távlatot: föltárul előtte a csodálatos alkotmány a maga egész nagyszerűségében és művészi összefüggésében. Sokszor mi sem látunk az életből egyebet, mint sárt, penészt, izzó, véres követ, értelmetlen kemény, labirinthust. Ilyenkor az a baj, hogy nem látjuk a dolgok végső összefüggését. De ha fölszállunk a magasba s megtaláljuk a távlatot: minden hétköznapi kicsinység, minden gyötrő értelmetlenség feloldódik egy felséges művészi alkotás összhangjában, amely diadalmasan áll ott az Istenlátás verőfényében . . . Ez a magasság a Jézus közelében van. Távól-e töletek, közel-e hozzátok, ti tudjátok. Én csak arra figyelmeztetek, hogy nektek *szárnyaitok vannak . . .*

Ez a magasság, ez a látószög nem egy magányos pont az űrben,

hanem egy felső világ népes, boldog, lelki társasága, ahol nem egyedül vagytok, hanem „*minden szentekkel egyben*“. A voltakkal, a leendőkkel, az Isten elhívott házanépével, akik most reátok figyelnek s várják, hogy színök előtt s mulandó, árnyékos képviselőjük: e gyülekezet előtt tegyétek le a hitvestársi esküt.

R. L.

Beszédvázlatok.

I.

A mennyek országa és az erőszakoskodás.

Adventi.

Máté 11. 12.

„A keresztelező János idejétől pedig mind mostanig erőszakoskodnak a mennyek országáért és az erőszakoskodók ragadják el azt“. Legrégibb és legáltalánosabb magyarázata ennek a homályos versnek az, hogy rossz indulatú üldözők erőszakoskodni fognak az Isten országa *ellen*. Ki ne látná ennek a magyarázatnak az igazságát s ki ne vallaná, hogy alig van ige, amelyik végzetesebben és rettentőbb módon beteljesedett volna, mint ez. A megölt próféták, a mátyrok vére, a börtönök, a gályák, a máglyák ezrei néma tanuim, hogy Jézusnak ez a jóslata a maga egész fenyegető voltában beteljesedett. — De azért ez a magyarázat még sem elégséges. Itt ugyanis az új szövetség szembe van állítva az óval s az újnak különös jegyül állítatik az óval szemben az, hogy benne az erőszakoskodók ragadják el az Istenországát, pedig tudjuk, hogy ez a szomorú vonás nemcsak az újnak volt a kiváltsága, hiszen épen az ószövetséget jellemezte azzal jézus, hogy benne „megölték a prófétákat“.

Mások azt mondják, hogy ez igével Jézus elítéli azokat, akik *erőszakkal* akarják Isten országát felépíteni. Nem gondolnak arra, hogy egy lelki országnak lelki törvényei vannak, amelyek a maguk belső rendjük szerint *fokozatosan* valósítják meg az eszményt s mivel nem győznek várni, *külső erőszakkal* kényszerítik az embereket arra, hogy e lelki országba belépjenek, mintha kézzel rángatnák a vetést, hogy gyorsabban nőjön. — Igaz, hogy ily módon sokat vétkeztek Istenországának lelki mivolta ellen. A farizeusok proselyta-hajhászásától kezdve az „egyedül üdvözítő“ egyház eretneküldözéséig tenger sok igazságtalanság kiáltja az égre a rettentő vádat: a lelkek Istenének a lelkét megoltottátok, mert menyországát ragadomány képen, erőszakkal akartátok megszerezni!

De én úgy érzem, hogy ezekben a szavakban Jézusnak nem feddése, panasza, vádja zeng, hanem diadalmas öröme afölött, hogy Istenországát

az erőszakoskodók magukhoz ragadják. Ime most mondotta Jézus, hogy Keresztelő János a legnagyobb a próféták között s mégis, aki a legkisebb a mennyek országában, nagyobb nálánál. Nagyobb azért, mert az új valami egészen más, mint a régi; annyival dicsőségesebb, hogy össze sem lehet a kettőt egymással mérni. És ezt a közelgő újat ezzel jellemzi Jézus: a mennyek országáért *erőszakoskodnak*.

Különös ige ez épen a Jézus szájából. Hiszen Mária ajakáról, mikor szíve alatt megmozdult az ígéret gyermeke, jóslatkép zendül fel: hatalmasokat dönt le trónjaikról, alázatosakat emel fel, éhezőket tölt be javakkal és gazdagokat küld el üresen. Maga Jézus a szegényeket és megfáradottakat hívja magához, az együgyűekhez hajol le és az ő éhező „kicsinyeivel” azonosítja magát. Hogyan ragadhatják el az erőszakoskodók az ő országát, bolott ő a békesség fejedelméül jött és *kegyelemről, irgalomról* beszélt?

Idézzük csak magunk elé a szentírás azon alakjait, akik „erőszakoskodnak” s akiken mégis az Úr jótetszése nyugodott meg.

Megjelenik szemünk előtt egy szálnalmas, vergődő asszony, akinek nevét sem tudjuk, csak a bélyegről emlegetik, mit a homlokára sütöttek. Ime beront a Poklos Simon házába, megzavarja az ünnepies vendéglátást, nem törődik a megvetéssel, az elszörnyülködéssel, kiteszi magát a legmegalázóbb kiutasításnak, de azért odaférfközik az Úrhoz s bűnbocsánatának nagy tékozlásával elárasztja az Úr személyét. Nincs-e valami kétségbeesett erőszakosság az ő fellépésében s egyáltalán, lehet e erőszakosság nélkül letépni azokat a kötelékeket, amelyekkel a bűn és a szégyen odakötöz minket az ezerszer megátkozott világhoz?

Ott van a második erőszakoskodó: egy remegő ajkú, lábán megállani alig tudó anya. A leánya haldoklik, s neki már nincs reménye, csak Izrael szentjében. Hiába mondják neki, hogy az nem segít rajta, mert zsidónak nem szabad a maga isteni erőit pogányra vesztegetni. Magától Jézustól is ezt hallja, de ő nem tágít. Ő csak annyit érez, hogy Jézusnál van a gyógyítás s az ő leánya beteg. Nem követel, nem hivatkozik érdemére, de újra s még hatalmasabban könyörög: ő megelégszik a morzsalékokkal is! Ebben a visszautasíthatatlan könyörgésben nincs-e valami olyan alázatos erőszakoskodás, amelyet tisztelettel nézünk és hön ohajtunk a magunk számára is?

Vagy ott vannak azok a hű és állhatatos férfiak, akik guttaütött barátjukat viszik az Úr elé. Jól látják, hogy a tömeg miatt nem férnek hozzá. De nekik hozzá *kell* férkőzniök. Nem ismernek akadályt, nem hátrálnak meg; ime ott teremnek a ház lapos fedélzetén, kibontják a nádat s leeresztik a hetegágyat épen Jézus elé. Nincs-e ebben a romboló buzgóságban valami szent erőszakoskodás?

Vagy nézzük az Úr példázatait, melyekben az imádságról szól. Nem hasonlítja-e az igazi imádkozót az özvegyhez, aki a maga csökönyös

esedezésével meglágyítja a hamis bíró szivét, vagy pedig az ajtón zörgetőhöz, kinek szavára éjfélkor felkél a gazda, megzavarja gyermekei álmát, csakhogy kenyeret adhasson az állhatatosan kérőnek? Mindezekben a példázatos alakokban nincs-e valami a Jábob erőszakoskodásából, aki nem bocsátja el Istent, amíg az meg nem áldja őt? Nem követel-e Jézus erőszakoskodást, mikor ezt mondja: igyekezzetek bemenni a szoros kapún (tusakodjatok azért, hogy bemehessetek); mikor azt kívánja: hogyha a te szemed megbotránkoztat téged, *tépd* ki azt és vesd el magadtól; mikor így szól: aki meg nem gyűlöli az ő atyját és anyját, feleségét és gyermekeit, fitestvéreit és nőtestvéreit, sőt még a maga lelkét is, nem lehet az én tanítványom?! Mindez nem végzetes erőszak-e, ami szakít, tép minden drága köteléket s az emberi sziveket összetöri?

Istenországa csak azoké lesz, akik képesek azt megragadni. Akik ösztönös erővel, életük elhatározó, döntő lendületével kapnak utána, akik felfedezik benne a menekülést, az igazi életet, Éhezőnek kell lenni, hogy teljes erőnkől nyuljunk a kenyér után; vízbefulónak, hogy megragadjuk a mentő kezet, haldoklónak, hogy belefogózzunk a gyógyító hatalomba. Az üdvösséget nem lehet próbálgatni, izlelgetni, kerülgetni; az egész embernek halálos komolyságú, elszánt erőszakos mozdulatával kell magunkévá tenni, mert „Keresztelő János idejétől mind mostanig erőszakoskodnak a mennyek országáért és az erőszakoskodók ragadják el azt“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

De az Istenországa nemcsak *szenvedi* az erőszakosságot, hanem *gyakorolja* is azt. Nemcsak hívogat, nemcsak rábeszél, ígéz, ígér, hanem félelmes erővel, rabul ejtő hatalommal jelenik meg és *hódítani* kíván. Mikor megjelent a földön, magával hozta az Isten diadalmas energiáját. Áttörte Izrael szűk kereteit, végig zúgott Görögország műremekei fölött, legyőzte a győzhetetlen Rómát. Hiába özönlött ellene a népek árja: úr lett észak örök csöndességű erdőiben és áthatott az oceánon. Előtte járnak heroldjai: a halvány arcú, mély szemű misszionáriusok. Hiába lázad ellene az egész világ, hiába tombol ez örület-szitotta testvérháború: istenországa örök fenségben uralkodik s akkor vágnak leginkább utána a lelkek, mikor a leggonoszabbul megtagadták.

Ennek a hatalomnak forrása a Jézus személye. Ki tud ellenállani az Isten szeretetének, mikor ez a szeretet a Jézus nevével, az ő vérével közelg felénk? És ellen tud-e állani nekünk bűnösöknek az Isten szeretete, mikor mi a Jézus nevével, az ő vérével közeledünk feléje?

Itt van előttünk ez a hódító hatalom. Kétélű kard a bűnösnek, pőröly a megátalkodottnak, vakító fényesség az éjszakának, enyhe, világébresztő tavaszi napsugár a megalázott sziveknek. Van-e hatalmasabb, erőszakosabb valami, mint a tavaszi napsugár? Ki nem enged neki?

Aki nem enged, az nem él.

Kérdemelni és megszolgálni nem lehet a mennyeknek országát. Hála Istennek, nem, mert akkor sohasem lenne a mienk. Darabonkint, részletenkint nem lehet megszerezni. A lényegét egyszerre kell megragadni, vagy ami egy vele: egyszerre kell hatalmába esni. Mert amikor azt hiszed, hogy megragadtad, tulajdonképpen ő ejtett foglyul téged.

Nyujtsd ki hited béna, esengő karját, mert a Jézus erős. irgalmas karja már rég ki van nyujtva feléd. Ámen.

Dr. Faber után.

II.

Adventi.

„Kérjétek és adatik néktek; keressetek és találtok; zörgessetek és megnyitják néktek. Mert aki kér, mind kap; és aki keres, talál és a zörgetőnek megnyitják. Avagy ki az az ember közületek, aki, ha az ő fia kenyeret kér tőle, követ ad neki? És ha halat kér, vajon kigyót ad-e neki? Ha azért ti, gonosz léteketek tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább ad a ti mennyei Atyátok jókat azoknak, akik kérnek tőle?!
Máté ev. 7, 7—11.

Kérni, keresni, zörgetni. Ime az adventi ember, az adventi idő örök jellemvonásai. Adatik néktek, találtok, megnyitják néktek . . . ime az örök adventi ígéret. Ha ti gonosz léteketek tudtok a ti fiaitoknak jó ajándékokat adni, mennyivel inkább a ti mennyei Atyátok? . . . ime az adventi ígéret örökkévaló záloga és pecsétje.

1. *Kérni, keresni, zörgetni!* Ime, ez a világ, ez a mai advent tele van kéressel, tele van megrázó, epedő könnyörgésekkel. Néma falucskák, üres hajlékok, rideg tűzhelyek, kongó templomok, árva szivek könnyörögnek titkos sirással az adventi éjszakában azokért, akik odakünn véreznek és szenvednek. Vérrel esőzött, ágyuval szántott, halálmaggal bevetett csatamezőkről, halálbamenő szivekből, haldokló hősök ajakáról száll a könnyörgés azokért, akik itthon könnyörögnek. Egetostromló sóhajoktól terhes a kórházak nyomasztó levegője; távolról síró vasbílincsek esengenek felénk és az ég felé; imádkoznak az iskolák padjai, imádkozik az árván maradt föld itthon, a halál mezője odakint. Minden imádkozik, minden kéri a békességet. Nemcsak kéri, keresi is a világ. Véres szuronyokkal odakint, szerszámmal, tollal, gondolatlanul, cselekedettel idebent keresi az ember a jobb világ lehetőségeit, az élet boldogabb, szebb, igazabb alapjait, a szabadság és a szeretet, az igazság és békesség országát. És hogy zörget az emberiség, hogy dörömböl véres ököllel, lihegő mellel, roskadozó lábakkal a jövőndő kapuján!

Advent van. Könyörgő, kereső, zörgető adventi idő. A lenni, vagy nem lenni örök kérdése sir fel a vajudó, pusztuló föld mélységéből az égre. Fog-e felelni, mit fog felelni az ég a könyörgő, kereső, zörgető világnak?

2. *Adatik néktek, találtok, megnyittatik néktek!* — hangzik az ég felelete, az örök adventi ígélet. „Mert a ki kér, mind kap, és a ki keres, talál és a zörgetőnek megnyittatik!” Milyen kegyetlen gúnyolódás, milyen hazug ígéletés, milyen hiábavaló ámitás ez, suttoják a lázadó szívek itt körülöttem. Hát mind kap, a ki kér? Hát azt kapja-e, amit kér? Én kértem, oh nem nagy dolgokat, csak egy szerető szívet: ott porlad átlóve a véres, idegen föld alatt. Én kértem, nem gazdagságot, csak mindennapi kenyeret: támasz nélkül állok, eltört a kenyérnek botja az én házamban, az éhség és nyomor lettek a gazdák benne. Én is kértem, én is, én is. Csöndes, boldog családi fészket: feldúlták a betörő hyéna-csordák; gyermekeimben támaszt öreg napjaimra: egyedül vagyok; jóllétet, boldogságot, csöndes örömeiket: felettem a halál és az örület fekete madarai vijjognak. . . Talál az, a ki keres? Igen: nászágy helyett koporsót, öröm helyett búbanatot, kenyér helyett követ, hatalom helyett nyomort, dicsőség helyett megaláztatást. Zörgetni?? Minden ajtón új réműlet, új csapás, száz halál vigyorog reám igaz, igaz, atyámfiái. Én látom a nyomorúságodat, én hallom a világ szörnyű sírását, borzad a szemem a sebek sokaságától, iszonyodva nézem ezt a szörnyű temetőt és nem akarom megbántani a szivedet, ha vádol és jajong. De mégis azt mondom neked testvérem szeretettel: *nem attól kértél, aki adhat, nem jó helyen kerestél, nem ott zörgettél, ahol megnyittatik.* Kértél: a földtől, ha nem a sátántól; kerestél: a rögök között, zörgettél: a bűnnek, a világ örömeinek kapuján. Innen vártál örömet, boldogságot, hatalmat és dicsőséget. Mit adhat a föld? ime láthatod. Ne vádold az Istent, csak tenmagadat. Az, aki sohasem hazudik, szemrehányó, szelid hangon kérdi tőled: „Avagy ki az az ember közületek, aki, ha az ő fia kenyeret kér tőle, követ ad neki? és ha halat kér, vajon kigyót ad-e néki?” Ilyen ember nincs. Te se vagy ilyen, holott te is csak bűnös, nyomorúlt és romlandó ember vagy. Hogy tételezed fel az örök Jóságról, az örökkévaló Szeretetről azt, amit te „gonosz létedre” sem bírnál elkövetni? Vajon igazán kenyeret kértél-e és nem értéktelen követ? Vajon halat kértél-e, és nem mérges kigyót? A kenyér és a hal: két ősi symboluma a krisztusi életnek. Krisztusi életet kértél-e, ennek az elnemmuló, egyedül jó és egyedül drága életnek javait kerested-e, ennek az életnek királyi palotáján zörgetett-e kolduskezed? Nem a kő és a kigyó: két ősi jelképe a szeretetlen önzésnek és a hideg, gyilkos bűnnek volt-e a te szived lakója, kincse, gazdája? Nem kő volt-e az a kenyér, nem kigyó volt-e az a hal, nem a bűn volt-e az az élet, a melyet kerestél magadnak? Nézd, a te életed Fejedelme, a világ Megváltója nem ámitott téged soha. Nem ígért neked

soha semmit, amit meg nem adhat; nem küldött keresni kincseket olyan helyre, ahová semmit se rejtett; nem utasított olyan kapuhoz, a melyen hiába zörgetsz, szegény adventi zörgető! Csak te nem értetted meg őt, csak te nem követted az ő parancsát. Ime: újra szól hozzád ezen az adventi napon: „Kérjétek és adatik néktek, mert aki kér, mind kap.“ Mit kérhetsz tőle? kérdezed. Ő felel: „Bizony, bizony mondom néktek, hogy amit csak kérni fogtok az Atyától *az én nevemben*, megadja néktek.“ (Ján. ev. 16 r. 23 v.) *Az én nevemben!* Mit kértél te eddig az ő nevében? Az áldozat, a szeretet, az isteni irgalom, az önfeláldozás, a türelem, a lelki békesség, az örökkévaló bizodalom és reménység szent nevében? Az ő nevében kérni: az ő szívével kérni! Kértél-e valaha valamit az ő szívével? Imádkoztál-e ellenségeidért, áldottad-e a téged átkozókat, szeretted-e a téged üldözőket? Azt hiszed, ha e világ hatalmasságai a Krisztus szívével kérnék a békességet Istentől; nem, ha a Krisztus szívével kérték volna azt már régen: volna-e most háború, volna-e most világtemető? Ha az ő szívével szerettek, dolgoztak, éltek volna az emberek, ha az élet maga egyetlen imádságává lett volna a békességnek, nem régen itt lenne-e köztünk az Isten országa? Az ő nevében kérni azt jelenti: alávetni magunkat az örökkévaló Isten akaratának. Nem ismerni más akaratot, mint az Úrét; nem szolgálni másnak, csak neki, nem ismerni más jót, csak az ő országát. Aki ezt megpróbálta, aki az ő nevében kér, mind kap az: békességet a háborgó világban, boldogságot a színtelen világban, kincset a nyomorúságban, életet a halálban. Mindent, amit csak kér az ő nevében, az ő szívével. Ime újra ígéretet tesz neked: „Keressétek és találtok.“ Mit? „*Keressétek először Istennek országát és az ő igazságát*; és ezek mind megadatnak néktek.“ (Máté ev. 6 r. 32 v.) Ezt kerested-e te, atyámfia? Isten volt-e szived királya, ő országolt-e egyedül fölötted? Nem a bűn ült-e szived trónusán? Kerested-e családotban az Isten akaratát, az ő újjmutatását, az ő céljait? Abban a hatalomban, azon a helyen, azokkal a javakkal, a hol és a melyekkel Isten kegyelméből állasz: mit szolgáltál? A magad érvényesülését és dicsőségét a világban, vagy az Istenét az örökkévalóságban? Ha az Isten dicsőségét kerested és szolgáltad a világban, úgy nincs okod semmi panaszra. Mert minden mozzanatával az életednek Isten láthatatlan szent országát építetted. Életed nem veszett el, még egy sóhajtásod sem belőle: mind beleépült a békesség és szeretet és igazság szent országának alapjaiba és ha keresed, meg fogod ott találni elveszettnek hitt életedet. Amit vesztettél ezen a földön az ő szolgálatában, egykor csodálatosan meggyarapodva kapod vissza Istenben. Nem hazug az ígéret, amit az Úr tett övéinek, hogy aki elvesztette érette, vagy az ő szolgálatában szeretteit, hajlékát, javait, hivatalát; ezerszer annyit kap az ő országában. Istenben semmi, soha el nem vész: beleolvad az ő gazdag életébe. És

ha te is beleolvadsz abba egész mivoltoddal : feltalálsz benne mindent, amit elvesztettél és amit még meg sem kaptál. „Keressetek és találtok!“ És végre : „Zörgetsetek és megnyitattik néktek.“ Sokszor egész életedben hiába zörgetsz az érvényesülés, a hatalom, a jólét, a földi boldogság, a diadal kapuján. Zárva marad. Mert nem az élet kapuja. Az Isten az ő gyermekeit, akiket szeret, nem akarja a halál kapuján engedni be. Más ajtót, egyetlenegy olyan ajtót adott elénk, amelyen soha, senki nem zörget hiába. Amely megnyilik előtted, ha akarod és rajta át az élet boldog birodalmába léphetsz. „Én vagyok az ajtó!“ mondja Jézus (Ján. ev. 10 r. 9 v.) Az örök élet csodálatos kapuja ő. Vérző sebeit át nyilik meg útnak az igazi, az egyetlen boldogság felé. Rajta keresztül, az ő életén át egyedül. Csak általa van menetelünk az Atyához. Ime, adventi ember, aki könyörögsz, keresel, zörgetsz a rettentő éjszakában, a ki háborogva, kínok tüzeiben égve oly hiába tetted ezt : van hát egy élet, egy igazi, örökkévaló, üdvösséges élet, amit megkaphatsz, ha kéred, megtalálhatsz, ha keresed, megnyilik előtted, ha zörgetsz ajtaján. A Krisztus élete, az istenfiak élete, az Isten élete ez maga. Ez a tied lehet. És vajon van-e egyéb, van-e más, ami ezzel szemben ne válnék sárrá, hamúvá, értéktelen kavicscsá? De van-e valami más, amit Isten akarna a te számodra, amiért egész világát megteremtette, ami az élet értelme és egyetlen értéke? Isten életét élni, ez az egyetlen cél, az egyetlen igazság, amiért érdemes élni. Minden ezt a célt szolgálja az ő világában. Az is, ami rossznak, sötétnek, fájdalmasnak látszik benne.

3. *„Mennyivel inkább ad a ti mennyei Atyátok jókat azoknak, akik kérnek tőle?“* Mennyivel inkább, mint ti, akik gonosz létekre gyermekeiteknek tudtok jó ajándékokat adni? Az igében mély, de szeretetteljes, szánakozó vád rejlik. Rosszabb lenne-e az Isten, mint az ember? Rosszat akarna ő, az igazi Atya, tiveletek, akik apáknak is rosszak vagytok? Oh, te tudatlan és tévelygő gyermek : gondold meg, kibem kételkedel?

Az örök Szeretet szívében csak jó lakozik. Egykor meg fog világosodni az adventi éjszaka sötétsége és felragyog mélyén a bethlehemi csillag : békesség a földön, dicsőség a magasságban. A mit rossznak lát a te szemed ma, most : egykor örökkévaló szépségében fog előtted kifejleni véres, szomorú burkából. Te ma azt hiszed, hogy Isten kenyér helyett követ dobott reád és hal helyett mérges kígyót nyújtott neked : ma csak rádzuhanó csapásokat, gyilkos fájdalmak marását érzi szived. De egykor mindent meg fogsz érteni. Be fogod látni, hogy Isten éretted, veled csak jót művelt. Múlandó boldogság, földi szeretet helyett üdvösséget tartogatott számodra, földi élet helyett örökkévaló mennyei életet. Te itt kerested a boldogságot földi javakban, testi gyermekekben, emberi tekintélyben és csodálatban : ő pedig eltette számodra a bol-

dogságot mennyei örömekben, visszaadja szeretteidet nem földi gyarlóságban, de az ő szívébe olvadt tiszta lángban, és rádsúgározza az ő dicsőségét, amitől ragyogni fogsz, mint az örök csillagok. Adventi világ, adventi ember: csak egy kincs, egy élet, egy ajtó vagy, amelyet kérned, keresned, amelyen zörgetned kell: a Krisztus. Benne, általa mindent megtalálsz, amire vágyol. Az ő életét kell leimádkoznod e földre, az ő országát kell megkeresned a szívekben, az ő szívéén át kell meggyógyítanod a beteg világot. Fegyverek győzedelme nem fogja ezt megadni: csak a te győzedelmed önmagad felett, a Krisztus győzedelme felett. Jövel azért, Uram Jézus.

M. S.

III.

Kicsoda Jézus?

(Karácsonyi.)

Jel. 22. 16. b.

Ezek a szavak a bibliának abból a részéből valók, amelyben legforróbb a váltság utáni vágy. Ez pedig azt jelenti, hogy akkor voltak a szívek legszomorúbbak, az idők leggonoszabbak, de ezek a szomorú szívek azokban a gonosz időkben a legbizonyosabb hittel karolták át Istennek azt az ígérését, hogy választottjait nem hagyja el, hanem leszáll közéjük és velük lakozik. Vele együtt leszáll a földre a menny. Leszáll, mint a felékesített mennyasszony az ő vőlegényéhez s akkor megszűnik a földön minden könnyhullatás, nem lesz sem gyász, sem fájdalom, sem keserőséggel való sirás, sem kiáltás, halál sem lesz, és az igazak meglátják a Bárány orcáját és az ő neve a homlokukon lesz. Ezt a boldog ígérést, ezt az édes vigasztalást abban foglalja össze Jézus: *Én vagyok Dávidnak gyökere és ága, ama fényes hajnali csillag.*

Lehet, hogy ti nem értitek, miért tette oly boldoggá az első keresztyéneket ez az ige. Azért nem értitek, mert nincs meg bennetek az a Jézuson csüngő vágy, ami az első keresztyének lelkét töltötte el. Ti csak abban hasonlítotok azokhoz, hogy a ti szívetek is remeg és fáj, ti is világromlás végitélet-számba menő gyötrelmei között jajgattok. Vajjon nem arra rendelte-e Isten ezt a karácsonyt, hogy ti ne csak a fájdalomban, hanem a boldog reménységben is társai legyetek a Jelenések gyülekezetének? Rendelhetette-e másra, mikor most is csak azt a régi üzenetét ismétli, aminél egyebet nem is kíván nekünk mondani, mert azzal mindent elmondott, t. i. hogy *kicsoda Jézus?*

„*Én vagyok Dávidnak ama gyökere*“. Különösnek tetszhetik, hogy Jézus itt magát a Dávid *gyökerének* nevezi, holott éppen megfordítva áll a dolog: történetileg Dávid volt a Jézus gyökere. Ismerünk képeket a bibliából, amelyek az eljövendő Messiást a Dávid törzséből való

vesszőszálnak nevezik. De azért nem ez a teljes igazság. A teljes igazság az, hogy a Dávid királysága is csak árnyékos képe, előkészítő ábrázolata volt a Krisztus királyságának. Isten azért választotta ki Izraelt, azért formálta véres történetét, azért helyezte e véres történelem középpontjába a Dávid alakját, hogy reávezessen és előkészítsen az ő országára, amelynek tervét, dicsőségét a szive alatt hordozta már akkor, mikor még a világ sem volt megteremtve. Mielőtt Dávid lett volna, volt Isten az ő dicsőségével, amelynek világ kellett, történelem kellett, hogy a benne levő *kegyelem* kitündökölhessen. Mielőtt Dávid lett volna, volt a megváltó Isten, akinek nem véletlenül jutott eszébe a történelem egyik nehéz pillanatában, hogy meg kellene váltani az embert, mert ő úgy vetette le a világ fundamentumát, úgy teremtette az embert és úgy indította be a nagy mindenség életét, hogy az idő teljességében följuljon a földön a karácsonyi fényesség s a Golgota keresztje legyen a világ középpontja. Ezt a gondolatot fejezték ki a régi egyházi atyák, mikor azt mondták, hogy Isten öröktől fogva szülte az ő fiát, akit Pál a Kolossé-beliekhez írt levelében így magasztal: „Képe a láthatatlan Istennek, minden teremtmény előtt született, ő benne teremtett minden, ami van a mennyekben és a földön, láthatók és láthatatlanok, akár királyi székek, akár uraságok, akár fejedelemségek, akár hatalmasságok; *mindenek ő általa és ő reá nézve teremtettek*“. Tehát az a jászolbölcsőben fekvő kised, aki emberi szülője szerint egy a sok ezer szegény csecsemő közül, az ő isteni szülője szerint minden dolgoknak gyökere és forrása.

Ne gondoljátok, hogy ez csak valami elme-fárasztó okoskodás, amivel a tudósok szokták az időt tölteni. Nem. Ebből a gondolatból úgy buggyan ki a sok édes vigasztalás, mint az érett gerezdből a must. Először is az, hogy ez a világ az Isten gyermekei számára van teremtve, tehát nem vak véletlenek, nem gonosz erők játéka eredménye, hanem egy atyai szív caodálatos szeretetműve. Tehát e világban nincs helye az aggodalomnak, a kételkedésnek, az átkozódásnak, mert Isten *győz*. Lehet, hogy felhők takarják el a napot, lehet, hogy nehéz próba alá vetettünk, lehet, hogy a rossz felemeli fejét s a Sátán diadalt ülni látszik, de amióta angyalok éneke felzendült a bethlemi mezőkön az Isten ügye nem lehet vesztes. Lehet, hogy a halál dus aratást tart, kedveseink egymásután szakadnak el tőlünk, de amióta kisarjadt az örökélet a Dávid gyökeréből, a halál is csak mértföldmutató az Isten dicsőséges életének útján.

Én vagyok a Dávid gyökere és *ága*. Tehát nemcsak gyökere, amiből táplálkozik, hanem *ága* is: végső pontja, célja, koronája. Ez pedig azt jelenti, hogy Krisztus az emberiség célja, feje, koronája. Önmagában kifejezi és összefoglalja azt, ami az ember, kormányozza és vezet, képviseli és betetőzi. Az emberi élet szentség, mert Krisztus

viseli magán az emberiség bélyegét; az emberi élet drága, örök kincse a világnak, mert Krisztus vette fel a maga életébe: az emberi élet Istennek olyan alkotása, amely az ő dicsőségét legteljesebben tükrözi, mert az eszményi emberi arc: Krisztus. Nos, ha ez így van: lehet-e az, hogy mi ezt az arcot meggyalázzuk, levetkőzzük, eltékozoljuk? Királyfiak vagyunk a Krisztus ábrázatában; lehet-e nekünk útszéli koldusok gyanánt vánszorognunk tova? Karácsony ünnepe arról beszél nekünk, hogy a mi arcunk Isten szeme előtt a Krisztus arcában jelent meg. Benne néz minket, rajtunk őt látja, mint ahogy az atya ezer züllött suhanc között is felfedezi azt az arcot, amelyik az ő vonásait hordozza. Azért tud reánk irgalommal nézni, azért fogad el gyermekei gyanánt, mert a Dávid gyökerében és ágában látja és elfogadja azt az egész természetet, azt az erdőt, azt a cserjést, azt a gesztet, azt a zsenget, amely ebből a törzsből: a Krisztusból sarjadt ki. Ebből az következik, hogy mentjük meg az életünket a J. Krisztus felöltözése által. Magunktól mások nem lehetünk, de ha hitünkkel őt átkaroljuk és reabizuk magunkat: Isten elfogad minket gyermekének és megáld.

„*Én vagyok ama fényes hajnali csillag*“ Igaz, hogy ha már hasonlatot akarunk használni, akkor őt inkább napnak kellene mondanunk. De csak azok számára, akik világosságban járnak. Amíg szomorú éjszaka borul reánk: bűnnek, bajnak az éjszakája, addig jobban kifejezi az ő lényegét, hogy ő *hajnali csillag*. Hajnali csillag, amely büszkén, fényesen ragyog bele a múlt éjszakába és *jelzi a virradatot*. Hirdeti, hogy a rettentések éjszakája múltóban van, nem az árnyék, nem a homály az úr; a bérczek ormain már dereng a hajnal. Ahol Krisztus megjelenik: reggel van. A halál sem alkonyat, hanem dicsőséges, örökös hajnal.

A hajnal teli van új reménnyel, pihent erővel, ígéretekkel és feladatokkal. A hajnal munkát, áldást hoz. Krisztusban egy új, gazdag élet köszönt be, frissen, üdén, hatalmasan. Az emberek kirajzanak a munka mezőre s az a fény, amely a hajnalcsillagképen felélesztette őket, most az áldott nap erejével táplálja és érleli munkájukat. Nincs fáradt ember, nincs csüggedt ember, nincs reménytelen ember. Csak boldog és hálás ember van . . .

Kicsoda Jézus? Az, aki téged is ilyenné tesz. Amen.

R. L.

IV.

Karácsonyi.

„És ezeket azért írjuk néktek, hogy örömetek teljes legyen. És ez az az üzenet, a melyet tőle hallottunk és hirdetünk néktek, hogy az Isten világosság és nincsen ő benne semmi sötétség.“ János I. lev. 1. r. 4–5. v.

Az öreg apostol ír, karácsonyi örömuzenetet, szomorkodó híveinek. „Az Isten világosság és nincsen ő benne semmi sötétség“ — így hangzik az ő karácsonyi evangéliuma. Szavainak mélységes értelme az, hogy a távollevő, ismeretlen, félelmes Isten *világosságra hozta* titokzatos lényegét: *megjelent, kinyilatkoztatta magát* a világban. „Hogy a ti örömetök teljes legyen“, mondja az apostol. Az öröm teljessége tehát ez: látni az Istent, úgy amint van. Az apostol egy szóval se mondja, de szavaiból mégis világosan érthető, hogy Isten a *Jézus Krisztusban* lett világossá, az ő életében jelent meg a földön, Jézus Krisztus hozta e világra az öröm teljességét, az isteni életet. Úgy hozta, úgy mutatta meg önmagában az Atyát, hogy minden szív, amelyik meglátja, öröme gyűljön, boldogan megnyugodjon, új életre keljen. A lét fájdalmas és hiábavaló tusája elpihen a karácsonyi éjszaka csöndjében: nincs miért sirni, tépelődni, gyászolni, szomorkodni többé: az Isten világossággá lett, az élet titka kiderült, a föld atyai hajlékká változott, az ember féltve őrzött, szeretettel vezérelt gyermekké, akinek hajszálai is mind számon vannak tartva és üdvösségét áldott atyai szív akarja. Mindez a Jézus Krisztus által, a ki Isten képe a földön, az élet izenete a halál birodalmában.

1. *Az Isten világossággá lett a sötétségben, a Jézus Krisztus által.* János apostol egész gondolatvilágában rendkívüli szerepet játszik a világosság és sötétség dualizmusa. A világosság egyértelmű az igazsággal, a szeretettel, a kegyelemmel, az étellel, a jóval, az Istennel. A sötétség nem más, mint a hazug, önző, bűnös világ, a halál országa, a Sátán birodalma. Ezen a földön mindenki, akit még meg nem világosított amaz égi fény, a halál és a bűn sötétségében tévelyeg. Az Isten nélkül való élet származhatatlan, menthetetlen botorkálás a sötétségben, a bűn szakadékai között, a halál árnyékában. Minden fájdalom azért van a világon, mert a lélek nem ismeri Istent, az ő igazi egyetlen életét. Ezért mondja az evangéliumban: Az pedig az örökélet, hogy megismerjenek téged, és akit elküldöttél, a Jézus Krisztust. Az apostol a Krisztus megjelenése előtti világot ilyen sötétben botorkáló, halálra kárhoztatott áldozatnak tekinti. Az emberi lélek, örök vágyával a tisztaság, a jóság, az örökélet után hiába lobogott a föld porában: vágyainak tárgya ismeretlen volt előtte, a minden tisztaság és jóság teljes-

sége, a ki teljes kegyelemmel és igazsággal, az Isten egy fájdalmas, elérhetetlen titok volt csupán. De eljött a világosság: megjelent Jézus Krisztus e földön, megjelent az Isten élete a világban és akik vágytak utána, hozzá tapadtak, szívére fonódtak, beleolvadtak az isteni élet e lángjába a hit és a szeretet által és „átalmentek a halálból az életbe.” Most immár nincs többé sötétség, az Isten világossággá lett előttünk. Jézus Krisztus életében feltárult a mi életünk értelme, titka, megfejtett a cél, amiért élünk, felderült az út, amelyen járnunk kell, megismertük az Atyát, a kinek részesei vagyunk, miénk lett a menny, az üdvösség. Atyámfiai! Hadd szóljon a karácsonyi evangelium ebben az itéletnap sötétségben hozzátok is: ne lázongjatok, ne vádoljatok, ne kételkedjete, ne sirjatok: *az Isten világosság és nincsen ő benne semmi sötétség!* Megszületett a Krisztus. Megjelent a minden titkok megfejtését hordozó Isten közöttetek. Szól hozzátok. Kézen fog benneket. Útat mutat nektek a halálból az életbe. Nincs a ti sötét, szenvedő életeteknek egyetlenegy kérdése sem, amelyre örökkévaló feleletet ne adhatna Ő, aki meggyőzte e világot. Minden „miért”-re örök „azért”-tal felel. Miért vagyok én árva, egyedülvaló e földön? Azért, mert Én is az voltam. Miért vagyok én hajléktalan, üldözött vad? Azért, mert én is az voltam. Miért hordozok gyászt, fájdalokat, sebeket? Azért, mert Én is ezeket hordoztam. Mert az enyém vagy és én azt akarom, hogy a hol Én jártam, te is ott jársz, a hol Én győztem, te is ott diadalmaskodjál, ahol Én vagyok, te is oda jössz. Azt akarom, hogy az Enyém legyél, hogy hasonlóvá légy Énhozzám, hogy egygyé légy Én velem. Ez az én útam e földön, a sötétségből a világosságra, a halálból az életbe. Miért, miért, miért? hangzik a vád, a panasz, a jajkiáltás a széles világon minfelé. Azért, felel az Úr, hogy a mi múlandó és hiábavaló, leszakadjon rólad, amint a szennyes ruha és felragyogjon alóla életed igazi arculata: az örökkévaló, a lelki, a szellemi. Míg Ő nem jött, a sebek *csak* fájnak, a könnyek *csak* égettek, a nyomor *csak* kínzott, a halál *csak* rettentett. De mikor Ő eljött: *világossá* lett minden, ami isteni van az életben. A sebekből vigasz, a könnyből öröm, a nyomorból béke, a halálból győzedelmes élet fejlett ki, mint valami tündérmesében. Miért? Mert Ő úgy élte át a mi életünket, épen ezt a fájdalommaltelet életet, amely alatt most mi roskadozunk, hogy terhe alatt megnőtt, felmagasztosult, győztessé vált. Út, igazság, élet lett, mely által egyedül van menetelünk az Atyához. Karácsony van. Idestova a 2000-dik karácsony. Mindjárt 2000 éve, hogy az Isten világossággá vált a földön. hogy immár nincsen őbenne, semmi sötétség. De neked hány karácsonyod volt eddig? Nem azt értem, hogy hányszor érted meg e szent napot, hanem hogy megérted-e egyetlenegyszer is, hogy számodra az Isten világossággá legyen? Eloszlott-e csak egyetlenegyszer is szemed elől az a félelmes sötétség, amely életed szomorú rejtelmeit

takarta? Felragyogott-e csak egyszer is előtted az az arc, az Ő arca, a kiben az Isten világossággá lett? Ha igen, volt karácsonyod. Akkor volt, mert akkor született meg neked a Krisztus, És *ma*, ma karácsonyod van-e, atyámfia? Életed sötét, véres, könnytől borított szövetekéből, elesett szeretteid fájdalmas emlékéből, üres hajlékod puszta falai közt, özvegyi gyászod, árvaságod bús fellegéből, nyomorod, nélkülözéseid, reménytelenséged éjszakájából felragyog-e ma a Krisztus arca? Világossággá lesz-e ma előtted az Isten, a szeretetnek, a kegyelemnek ura? Látod-e az ő életét, mint fényes aranyfonalat, áthúzódni életed sötét szövetén? Érzed-e a fájdalomban a téged kereső kegyelmet? Belépett-e szivedbe az Isten? Világosság van-e a szivedben és semmi sötétség? . . . Érted-e, látod-e a karácsonyi fényt, hallod-e az angyalok énekét a lelken át suhanni: Minden elveszett, csak Isten maradt meg; minden elenyészett, csak a szeretet ég olthatatlan lánggal. Minden: ami e földhöz tartozik, de megmaradt minden, ami a menyből való. Tehát semmi sem veszett el, mert a lélek és a lélek kincsei megmaradtak számodra örökké. Az Isten világosság és nincsen őbenne semmi sötétség!

2. *Az Isten világossággá lett ebben a borzasztó világitéletben is, a Jézus Krisztus által.* A nemzetek lelkét itt a földön sötét burkolat fedte el. A bűn. A hazugság, az önzés, a hitelenség sötétségében tévelygett a világ. És ez a szennyes sötét ruha rátapadt az emberiség testére. S most, harmadik éve immár, az Isten keze hasogatja le rólunk, az emberiségtől, a nemzetek testéről a hazug rongyokat. Nagyon hozzánk tapadt: azért szakadozik olyan véres cafatokban. De érzed-e, hogy miért? *Az Isten világossággá akar lenni a nemzetek életében*, hogy ne legyen itt semmi sötétség, hogy az ő országának fényessége ragyogjon minden földi országokban. A mieinkben is, ebben a vérző, pusztuló, nagyon megpróbált *magyar* földön. Az Isten világosság! — szól a karácsonyi evangélium *a magyar nemzet* szívéhez. Mit jelent ez? Azt, hogy e véres zivatarban világossággá lesz egy sötétbe takart, megfojtott igazság: *a magyar nemzet az örökkévaló Isten egyik örökkévaló gondolata. A magyar nemzet az örökkévaló Isten életének egyik sugárszála.* Az ő sajátos létfeltételei és egyedülvaló nemzeti jellege, egyénisége keretében meg kell valósítania az élő Isten gondolatát a népek között. Ezen a földön hivatva van és csakis ő van hivatva kialakítani az Istent, az emberhez méltó élet tiszta és szent eszményét a Kárpátok ölében. Hasadoznak, szakadoznak, lemállanak nemzetünk testéről a sötétség hatalmának, a bűnnek véres rongyai. Halál, gyász, pusztulás, nyomor, fekélyek járnak nyomába. De világosan ragyog ki a hazug rongyok alól *az az arc*: a Krisztus arca. Megszületik a magyar földön a Megváltó: az új élet, a szent és tiszta eszmény: Isten fiainak boldog, diadalmas országa. A krisztusi élet, Jézus élete, mint a nemzeti

élet új, egyetlen nemes eszménye, kezd kibontakozni előttünk. Most még csak bölcsőjében fekszik, csak karácsonyi, gyenge kisdéd. De érette most minden szívnek lángolnia kell, hogy egykoron világossággá legyen és évig lobogjon. E nemzet szegényei és gazdajai, tudatlanjai és bölcsei, vezérei és papjai, mint ama keleti pásztorok, bölcsek, mint ama Simeon: oda kell, hogy boruljanak e megváltó gondolat, ez új életeszmény bölcsője elé, imádságos szívvel és áldozataik legjavával. Védeniök, ápolniök, imádniök kell Őt, mert érte folyik a vér és a könny, érte dörögnek az ágyuk és villognak a szuronyok, érte lett temető a félvilág. Azért, hogy a magyar nemzet szívében elfoglalja trónját az élet királya: a Krisztus. A magyar nemzet nagy Karácsonya itt van. Született nektek Megtartó! Az egyetlen, az igazi. Ennek az országnak kell lennie amaz ígélet földének, ahol „az Isten világosság és nincsen őbenne semmi sötétség“, mert Isten és a Bárány az ő világossága mindörökké. Egy nemzet, a magyar nemzet, amely a Krisztusé, egy imádkozó nemzet, akinek Isten a királya! Világosság van-e a szivedben, atyámfia, ha erre gondolsz? Sötétség van-e körülötted és érthetetlen-e a borzalmak ezen háromesztendős éjszakája, ha ezt megláttad? . . . De ez csak *teáltalad* lehet valósággá. Ez a katona hűségén és hősiek önfeláldozásán, a szülők olthatatlan szent szeretetén gyermekeik iránt, a gyermekek tisztaságán és odaadásán, a bölcsek megfeszített munkáján, a vezérek önzetlen lelkesedésén, mindenkinek mindenkit egygyétező buzgalmán fordul meg. Te kell, hogy jó, igaz, tiszta, nemes, önfeláldozó életet kezdj, neked kell igazán keresztyénné lenned, mindenkinek, egyen-egyen és összesen. Karácsony van, magyar karácsony. Az Isten olyan világossággá lett az ő szent Fiában a nemzet előtt, hogy most minden magyar megláthatja, min fordul meg e nemzet jövődjéje? A mi jövendőnk a magyar nemzet keresztyéni új életén fordul meg. Nincs más név sem égen, sem földön, amelyik által megtartathatnánk, csak a csodálatos, hatalmas Krisztus neve, aki meggyőzte a világot. Vagy megszületik, világossággá és így életté lesz ő e nemzet lelkében, vagy összeomlik itt minden, mert nem méltó arra, hogy éljen és lételevelével csak káromolja az Örökkévaló Isten szent nevét. Magyarország sötét egén felszakadtak a vértől-füsttől szennyes fellegek és kiragyogott felette a betlehemi csillag. Látod-e a fényét? Ime, az Isten világossággá lett e nemzet felett. Követni fogja-e vezércsillagát? Újra mondom: terajtda fordul meg, atyámfia. Terajtda áll először, hogy ez a föld visszahangozza el nem múló, angyali szózáttal mindörökre: békesség a földön, dicsőség a magasságban!

3. „*Hogy a ti örömetök teljes legyen*“ — mondja az apostol. Ami azt jelenti, hogy a ti *életetek* legyen teljes, tökéletes, üdvösséges. A teljes öröm a teljes élet körül sugárzó glória. Legyen világossággá az Isten a te szivedben, a te életedben: és teljes lesz a te életed öröme

és senki el nem veheti azt tetőled. Legyen világossággá az Isten e nemzet életében: és olyan tökéletes lesz e nemzet életöröme, amilyen csak a halhatatlanság, az örökélet békességéből fakadhat. Az öröm teljessége, egy boldog, üdvösséges élet várakozik reánk a betlehemi bölcsőben. Ki öleli magához? Oh, ki ne ölelné magához atyámfiai? Álljatok oda a Krisztus bölcsőjéhez, sötétszívű, szomorú emberek, testvéreim Ő általa. Nézzetek bele az arcába, sűgárzó szent arcába. Álljatok ott és nézzétek őt, szótalánul, csendben, mint ahogy megnémult ajakkal hallgatott minden a földön azon az első szent éjszakán. Némuljon el minden emberi szó, hogy hallhassuk a szívek áhíthatos suttagását: „Az Isten világosság!”

M. S.

V.

Új évi.

„Jézus pedig monda néki: Kövess engem és hagyd, hogy a halottak temessék el az ő halottaikat.“ Máté ev. 8 r. 22. v.

Emberi számítás szerint megint fordult egyet az életünk. Új esztendő küszöbén állunk. Megint egy ismeretlen év kapuján zörgetünk. Mit fog hozni a számunkra? Nem is merjük kérdezni, mert a szívünk tele van a múlttal. Nem a jövőre nézünk, hanem a múltba. A meghalt esztendőt nem könnyű eltemetni. Annyi a halottunk, annyi az összetört reményünk, füstbe ment álmunk, elvesztett kincsünk, hogy nem győzzük a siratást. A múlt esztendő véres árnya még itt ül a szívünkön, földre nyom és nem engedi, hogy belépjunk az újba. Ki volna ma kíváncsi a jövőre? Kinek volna bátorsága belepillantani? Ki merne ma reménykedni? Még nem temethettük el a múlt esztendőt. Még előttünk áll minden szomorúságával. Nem merjük bezárni a koporsóját. De az Élet Ura parancsol velem és veletek. Nincs ideje várni. Óriási munka ég a kezében és szüksége van reánk. Törüljétek le a könnyeteket, hagyjátok a gyászos emlékezést, forduljatok el a nagy halottól. „Kövess engem és hagyd, hogy a halottak temessék el az ő halottaikat.“ Az Élet ura nem ismeri a halált és tanítványai az élet szolgálói és nem a halálé.

1. „Hagyd, hogy a halottak temessék el az ő halottaikat“ Ezt egy embernek mondotta Jézus, akinek az apja volt a halottja. Ez az ember követni akarta őt, csak egy kis időt kért, hogy atyját eltemethesse. És ime az Úr nem akar várni, egy pillanatot sem. Nincs idő, minden perc drága. Aki ő utána akar menni, az nem tekinthet hátra többet. A mi volt, elmúlt. Mihelyt hozzá szegődtél, új ember vagy, most születél a halálból az életre. Többé semmi közöd azokhoz, akik még a halálban

vannak lélekben, vagy már a halálban vannak testileg. Hagyd a temetést azokra, akik még nem születek újjá, akik még nem az enyémekek. Aki már az enyém lett, az már nem ér rá az efélére. Az nem búsonghat, nem gyászolhat, nem könnyezhet ölbe dugott kézzel semmiféle koporsó felett, annak egy örökkévalóság is kevés a munkára. Hagyd azokra, akik ráérnek, mert a halál birodalmában tengődnek. Így az Úr. Milyen kegyetlennek látszik ez a parancs. Pedig nektek is, nekünk is szól. A keresztyén ember nem ér rá tünődni, álmodozni, veszteségek felett töprenkedni, mert dolga van. Az angyal így szólt a könnyes szemmel menybe bámuló apostolokhoz, amint Uruk után néztek, aki eltűnt a felhőkben: „Mit álltok itt, nézván a menybe?” Talán durva felriasztás volt ez egy szentelt fájdalommal tele tünődésből; de az angyal mégis felriasztotta őket. Pál apostol élete titkát így fejtí meg: „Amik hátam megett vannak, azokat ellefejtívén, amik előttem vannak, azoknak nékikidólvén . . .” És az Úr szól: „Aki az ekeszarvára veti kezét és hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára”. „Hagyd, hogy a halottak temessék el az ő halottaikat és kövess engem.” Mi tekint reád az elmúlt esztendő koporsójából, atyámfia? Drága halottak, akik méltatlan, kegyetlen, korai halállal múltak el életedből? Visszahozhatatlan örömök? Helyrehozhatatlan vétkek? Felejtethetlen csapások? Szivedről letépett álmok? Lehet, még több, még fájdalmasabb is. Szeretnél könnybeolvadva, zokogó gyásszal, vagy méla tünődéssel ülni az esztendő sírja, annyi sírok sírja mellett? Vagy szeretnél ünnepélyes csöndben, komoran tünődni, senkitől sem zavarva a halál partjain? Szeretnél nagy, sötét lelki pompával, fenséges gondolatokkal, magasztos érzelmekkel, néma ajakkal temetni . . . temetni a múltat, a halott esztendőt és vele életed meghalt „részét és részeseit? A Mester kiált: „Hagyd!!” „Hagyd a halottaknak.” Én az Élet Fejedelme vagyok, utánam, aki élni akar! Igaza van. Nézd: ez az élet nem az álmodozóké, nem a búsongóké. Aki élni akar, átlépi a halottakat, vagy átgázol rajtuk és törtet előre. És bizony azok, akik elmaradoznak egy sirhalom, egy tört emlék, egy elrontott élet romjain, halottak azok, mégha látszólag élnek is, élőhalottak, akiket ott hagy a tarlón az élet, a haladás, az érvényesülés rohanó szekere. Lásd, ezt az ígét nem is Jézus találta ki: ez a világ bölcsessége is. Felejts el mindent, gázolj keresztül mindenben, hányd le a múltat magadról és törj előre kiméletlenül. De vajon *ezt* mondja-e Jézus? Miért mondja *ezt*? Azért, hogy önző, szívtelen akarattal taposs a szentelt sírokon, százszor-szent emlékeken? Nem; hanem azért, hogy *őt kövesd*. „Kövess engem!” mert én jobbat, szentebbet adok neked ennél a világnál. Kövess engem, nem, hogy a világot megnyerjed, hanem hogy lelkedet el ne veszítsd. Kövess engem és majd meglátod: kegyetlen volt-e ez a parancs, vagy a legnagyobb kegyelem? Érettem, vagy éretted történt-e? Bizzál, a te hited megtart tégedet.

2. „Kövess engemet“ — ez az új esztendő jelszava a mi számunkra is. Jézus vállalkozik, hogy átvezet a jövőn. Jézus biztosít, hogy az ő nyomában nem tévedsz el. „Én vagyok az út, az igazság és az élet“ vagy más szavakkal: Én vagyok az életre vezérlő igaz út. Minden más út megcsal, hinárba, szakadékba vezet, elvész, halálba szakad: bíz rám magadat, én nem csallak meg, én átalviszlek a jövő ködén, az élet napfényébe. Itt lenn a földön szuronyok, ágyuk próbálják tisztára seperni a jövő útját: de csak még nagyobb füst és vérfeleg ereszkedik rá, úgy, hogy nem láthatunk semmit, még a holnapot sem. Próbálkozik az emberi számítás, az emberi bölcsesség, de tehetetlenül áll meg az első lépés után. Jézus sem mondja meg, mi vár rád, nem jósolja meg a háború végét, nem árulja el, hogy miken fogsz átmenni; nem biztat jóval, nem rettent gonosszal. Egyszerűen azt mondja: kövess engem! Mert az ő útja felette áll a földi útnak, azoknak kereszteződése nem zavarja. Az ő útja olyan egyenes, mint a sugár, amelyik a földet a Nap szívével köti össze. És biztos út. Aki rajta jár, a szenvedések között átalmenvén, mennyei örömök rózsáit szakítja. Egyszerű út: a szeretet, a hit, a reménykedés útja ez. „Aki ezen az úton jár, mondja a próféta, még a bolond se téved el.“ Nem kell hozzá bölcsesség, csak bizó szív, önfeláldozó szeretet, vágyakozás Isten után. „Tisztátalan nem megy át rajta“ — mondja a próféta. A bünt itt kell hagyni; le kell vetkezni. És ha nem lehet? Rád hull az úton az előtted menő Krisztus fényessége és megfehéredik a lelked a bűnbánat könyüiben, az áldozat szent levegőjében. Történjék bármi a jövőben, e világ szerint, a kik Krisztust követik, azokkal Isten szerint nem történhetik semmi más, csak megszentelődés, megigazulás, megdicsőülés. A Krisztus útján nem a külső sors méri a haladást, hanem a gyarapodó lelki békesség és öröm. Ez az út a jövő útja. Ezen az úton félelem nélkül lehet elindulni, mert Isten vezet. Ez legyen a te útid a jövő esztendőben.

3. És ha ráléptél és ha haladni kezdted rajta, csodálatos dolgot tapasztalsz. Az a Krisztus, aki azt parancsolta, hogy hagyd a halottaknak a te halottaidat, *visszavezet* téged hozzájuk. Visszaadja neked a te halottaidat, az elhagyott múltat. Elvesztett kedvesek, összetört ábrándok, füstbement tervek, meg nem valósúlt gondolatok mind veled jönnek, mind élő valósággá lesznek az ő útján. Csakhogy nem úgy kapod őket vissza, ahogy elhagytad: romlandó, torz, tökéletlen állapotban, hanem megtisztulva, szent fényben, tökéletes alakban. A mi jó volt a múltban, az a Krisztus útján beleolvad a jövőbe és kivirágzik, megvalósul. A mi szeretet és reménység volt, az a hit útján megszázszorozódik és beteljesül. A Krisztus útján járó ember egyszer az örömtől elálló szívvel érti meg, hogy Istenben mindent visszakapott, amit elvesztett és benne mindent bir, a mire vágyott. „Hagyd a halottakat és kövess engem!“

Oh nem szívtelenség ez, hanem kegyelem. Hívó szava annak a kegyelemnek, amelyik mindeneket bír és mindeneket nekünk akar adni. Hagyd el! szánakozó szava ez az örökkévaló szeretetnek. Búsongó, tétlenül gyászoló, makacsul temetkező ember önszívét marcangolja szét, hitét, reményét sorvasztja el és a szeretet öli ki magából, míg megkövesült halott lesz ma e földön. Csak aki felkel és fájdalmát Isten útjára viszi és szenvedéseiből szeretetet és reménységet formál: csak az kapja vissza halottjait és életét. Egy új esztendő nyílt meg előttünk és hangzik a hívó szó: Kövess! Mit jelent ez nekünk? Elindulni az ő útján! És ez mit jelent? Azt, hogy amekkora fájdalom van a múltunkban, akkora bizalommal induljunk neki a jövőnek. Amennyit szenvedtünk eddig, annyi szeretetre és jóságra váltsuk azt ezután, amennyit csalódtunk, annyi reménységet tápláljunk, ahogy kételkedtünk eddig, úgy higgyünk ezután. Azt, hogy szeressétek ellenségeiteket, jól legyetek a titeket gyűlölőkkel. Azt, hogy az élet ütéseit, átkát, háborgatását gyógyító jótettekkel, áldott szeretettel, sugárzó békességgel viszonzátok. És a jövőben még azt is áldásul nyeritek vissza, ami átokul maradt utánatok a múltban. Jól tudom, hogy mindez nehéz dolog. Krisztust követni nem játék, hanem iga és teher. Krisztusnak hősök kellene. Zörget a sziveken és kérdi: „Itt lakik az a hős?” Ki akar belépni az ő seregébe közületek? Az hagyja el a sírást, a gyászt, a multak temetését. Az felejtse el bűneit, gyengeségét. Hagyja el őket, dobja a háta megé. A kegyelem itt van. Nincs idő a búsulásra, mert a munka, az élet, az öröm hív bennünket. Emeld fel szemedet a multak koporsójáról és indulj el bizalommal az után, aki soha nem hazudott és soha meg nem csal. Most is csak azt mondja igaz szavakkal: „E világon háboruságtok léssen, de bizzatok, én meggyőztem a világot.”

M. S.

GYÜLEKEZETI MUNKA.

PÁSZTORKODÁS. BELMISSZIÓ.

Lelkipásztori munka egy falusi gyülekezetben.

3. Az ifjúsági munka alkata.¹

A mult alkalommal tárgyaltuk azokat az előfeltételeket, melyek az ifjúsági munka végzéséhez szükségesek. Kiemeltük volt, hogy az ifjúság *ismerete* megadja a lelkipásztornak a módot arra, hogy az ifjúsággal érintkezési pontokat keressen, annak bizalmát maga iránt felkeltse, a bizalomból *közös munka*, közös célok megvalósítására való törekvés származik, s ez az első alapja annak a munka- és *eszményközösségnek*, mely az ifjúságot lelkipásztorával összeköti. Annival fontosabb az előkészítésnek ez a útja és annival jobban meg kell ezt fontolnia a lelkipásztornak, mert e szigorúan lélektani úton minden hiba jövődő munkáját kockáztatja.

Ez az út adja az ifjúsági munka belső irányát, hosszmetzetét, mert az ifjúsági munkával — és ezt nem győzzük elégszer hangsúlyozni — célunk nem egyesület alakítás, hanem munkatársak nevelése. Az a lelkipásztor, aki e munkát nem végzi, nemcsak kötelességeinek egy fontos részét hanyagolja el, hanem örökké idegenül és egyedül jár gyülekezetében, mert nincsenek vele együtt érző és munkálkodó lelkek, kik a saját buzgalmukkal támogatnák munkáját, mert a gyülekezet *jövőjébe* nem építette bele szilárd kezekkel a gondolatot, mely munkáit és életét vezeti.

E hosszmetzet után lássuk a munka keresztmetzetét, azokat a célokat, melyeket ki kell tűznünk és a motívumokat, melyeket felhasználunk.

Az első dolog, a mit megjegyzünk, az, hogy az ifjúsági munka nem homogén. Útja nem olyan egyszerű és biztos, mint a lelkipásztor többi munkáié, hanem tele van mellékúttal és kitérőkkel. Hogy az egyetemes célunkat elérjük, a mellékcéloknak egész seregét kell fölállítanunk, nemcsak, de óvatosan vigyázni is arra, hogy a főcél egyik se homályosítsa el. A lelkipásztor biztosan és egyenesen vezeti a munkát azon cél felé, melyet elibe kitűzött, melyet talán senki más nem lát, csak ő maga.

A második megjegyzésünk arra irányul, hogy a munka főcélját

¹ A jobban érdeklődőknek legyen szabad hivatkoznom a *Népművelés* 1914. évf.-ban megjelent *Irányelvek egy Magyar Ifj. Mozgalom Számára* c. cikkemre.

azonban mindig határozottan szem előtt kell tartani. Ez a főcél adja a sokféle különböző célok között az egységet, ez az, amit el akarunk érni és amiért a többiek fentállanak. Nagyon erősen fenyeget itt az a veszély, hogy a munka, mely egyik eszközéül pl. az ifjúság intellektuális képzését, vagy takarékosagra szoktatását is felvette, idővel megülededik ezen a ponton és önképzőkörre, vagy takarékoskodási egyletté alakul. Komolyan tudatában vagyunk annak, hogy ezt az összetartó gondolatot élénken fenntartani és állandóan érvényesíteni óriási erőfeszítésbe kerül, épúgy, mint megőrizni az egyetemes összetartó erőt a lelkipásztori munka egész területén, s talán ez az elforgácsolódás tesz tönkre legtöbb reményteljes lelkipásztori életet. Ezért van szükség arra, hogy a lelkipásztor az áhitat komoly óráiban lelkileg összeforrjon a munkával, a mit végez, hogy azt az áttekinthető pillantást időről-időre megtehesse a munkái felett. E szent pillanatok visszaadják az áttekinthetőséget, fölemelik arra a magaslatra, a honnan itélni tud a saját munkái fölött és művész lesz, aki alkot, nem mesterember, aki másol.

Magánál a munkánál utalnunk kell arra a gondolatkörre, a mit a lelkipásztor gyermekek közötti munkája tárgyalásánál mondtunk. Itt ugyanazon elvek szerint fogunk haladni.

A munka említett homogenitása arra vonatkozik, hogy az ifjúsági munkának az ifjúság összes szellemi szükségéit kell ölelnie. Csak egy távoli jövő biztat minket azzal, hogy eljön az idő, amikor a nevelés úgy meg lesz alapozva, és olyan magas ethikai fokon fog állni, hogy a lelkipásztor tisztán csak a vallásos nevelés munkáira szorítkozhatik. A mi esetünkben a helyzet az, hogy egy, csak a vallásos nevelést végző ifjúsági munka az alapot nélkülözi, melyen a vallásos nevelés fölépül. Ez az alap az intellektuális, morális (ethikai) és esztétikai nevelés köre. A vallásos nevelés tulajdonképpen magasabb fokról való áttekinthetése e három kör nevelésének, magasabb megélése és kialakítása azoknak az értékeknek, melyeket e három szférában kapunk. Tekintsük át ezek szerint a munkát, a mit végeznünk kell.

A már említett alkalommal kifejtettük, hogy az *intellektuális* körben a következő pontokon haladunk át: érdeklődés, — gondolkodás — — csodálkozás — a tudás, mint haszon — a tudás, mint önérték — igazság. Ez utolsó pont adja a vallásos gondolatot: e világ igazsága egy akarat, egy kötelező tény, mely megvalósul a világban, s egy kötelező érték, melynek meg *kell* valósúlnia, s vezet át a hitre, mint vallásos értékfogalomra. Most a kérdés ez: hogyan végezzük ezt az intellektuális nevelést? Avval a belső gondolatirányítással, melynek állomásait itt vázoltuk, lépést tart egy külső: az eszközök megalkotása. Az első dolog az *ismeretterjesztés*, melyről már említettük, hogy beszélgetéssel vezetjük be. Föltárjuk előttük egy-egy kérdés mélyét, s megmutatjuk, milyen végtelen világa a tudásnak az, a mi előtte el van zárva. Ezt az ismeret-

terjesztést az ifjúsági munka céljai közé fölvenni még igen fontos okok készítenek, melyek közül csak azt említjük meg, hogy ez az első eszköz és alkalom, mely alázatosságra tanít. Azt a lelket, mely nézi a világot, de nem látja, rá kell vezetni, hogy alázkodjék meg a természet és az élet csodái előtt. A másik lépés a tudás *haszonértékére* való rávezetés. Itt már szemléli az egész világot, mint a mely egy egyetemes célt szolgál. Rámutatunk arra, milyen csodálatos erővel vetett maga alá az ember természeti erőket, fölmutatunk népeket, melyek az iparban, technikában nagy fejlettséget értek el, vázoljuk az ipar és kereskedelem világot átfogó hálózatát. Ez a fok és ez a gondolkör nagyon ismerős előttünk, mert rendszeren a mi nevelésünk ezen a fokon szokott megállani. Végső pontja és legmagasabb munkája annak a haszonnak a fölmutatása, melyet nekünk a természet jelenségei okoznak. A nevelésnek pedig ép ez a silány gazdasági utilizmus a legnagyobb átka, mely alatt egész köznevelésünk nyög. Nekünk itt nem szabad megállnunk, hanem tovább kell haladnunk azon gondolathoz, hogy az emberi lélek nagyobb, mint a haszon, hogy a tudásra vágyakozunk nem azért, hogy hasznuk legyen belőle, hanem, mert az *önmagában* értékes. Erre a gondolatra eljutni sohasem hagyták az ifjúságot, még kevésbé vezették rá erre. Pedig ahol az iskolai tanítás nemcsak a kötelező tanmenet korlátai közt mozog, s ahol a tanító nemcsak felkérdezi a leckét, hanem igyekszik bevezetni tanítványait bár oly kevésbé, mint gyermeki lelkük azt fölfoghatja, a tudomány műhelyébe, ott gyakran tapasztalják, hogy ez az önálló érdeklődés fölébred a tudás iránt. Ez az utilista felfogás eredményezte, hogy az iskolából kikerült gyermekek teljességgel nem érdeklődnek a további tanulás iránt s egy-két év múlva elfelejtik azt is, a mit nagynehezen megtanultak volt. Ezek számára gondoskodnunk kell arról, hogy legalább a kik közülök arra kaphatók, módot nyerjenek a további önképzésre. Ha más mód nincs, maga a lekipásztor szánja rá idejének egy részét és tartson nekik (nem kötelező) magyarázatokat rendszeresen az ismeret tárgyaiból. Az ilyen típusú munkánál előtérben mindig a független, önálló érdeklődés legyen maga a dolog, és nem a belőle származó haszon iránt.¹

Ez a kör eléri legmagasabb pontját az igazság, és a belőle levezetett vallásos hit gondolatával. Az egész világot összetartó erő az *ok (törvény)* gondolata, mely élővé és beszélővé teszi e világegyetemet, mely uralkodik rajtunk is, és a melynek a változhatatlansága és áthághatatlansága tanít alázatra gyöngeségünk érzetében; de az egész világnak a fejlődését vezeti, irányítja egy másik gondolat, mely a cél gondolata.

¹ Ilyen irányú kezdeményezések a svéd népegyetemek, a skót ifj. céhek stb. Nálunk is tervbe van véve egy továbbképző-iskola-typus a háború után, de féltő, hogy a gazdasági szellem ki fog ölni belőle minden motívumot az itt hangsúlyozott gondolathoz.

Ez mutat irányt és utat a világnak, és nekünk is, kiket magas célunk tudata által munkatársakká tesz ugyanez a világkormányzó erő. Ha az előbbi alázatra tanított, ez méltóságunk érzetét adja meg, isteni rendeltetésünkről ad bizonyosságot. Így jutunk el ahoz, hogy itt egy akarat uralkodik, mely akarat nekünk törvény és cél, mint törvény jó, mint cél szent. Ennek a gondolatnak minden nevelő munkában az első eredménynek kell lennie.

A másik kör, melyben a nevelés folyik, az *erkölcsi nevelés köre*. A multkor említettük, hogy az erkölcsi nevelés a fegyelmezésen kezdődik, s most hozzátesszük, hogy az az ifjúsági munka, mely fegyelmezésre nem törekszik, vagy azt nem végzi, alapjában céltévesztett. Teljességgel nem fegyelmezik anyagukat azok az ifjúsági mozgalmak, melyek vagy tisztán intellektuális vagy művészeti képzésre törekszenek, vagy ezeknél alacsonyabb hasznossági céljuk van. El tudok képzelni olyan dalegyletet, énekkart, vagy önképzőkört, mely a fegyelmezés problémáját tekinteten kívül hagyja, de olyan ifjúsági munkát, mely ezt nem gyakorolja, nem tarthatok célravezetőnek. A fegyelem kezdő pontja a *tekintély*. A mult alkalommal beszéltünk arról, hogy az ifjúság ép a tekintély iránt ebben a korban érzéktelen. A kötelékek, melyek előbb oly erősen kapcsolódtak a családhoz, lazúlnak, ki akarja szabadítani magát a kötöttség alól. Mit kell tehát a lelkipásztornak tenni, hogy tekintélye legyen az ifjúság előtt? Nagyon sok lelkipásztornak egyik legkomolyabb kérdése ez. Nos, a tekintély annyit, mint elismerni valamiről, hogy nálunk nagyobb. Mihelyt a lelkipásztor nagyobb tud mutatkozni az ifjúság előtt, azonnal tekintélye lesz előtte. De mi az a vonás, ami nagyobbá teszi? Vannak, különösen tanítók között, akik egész tekintélyüket athletai termetüknek, testi erejüknek, vagy stentori hangjuknak köszönhetik, melynek hallatára a gyermekben meghül a vér. A tekintélynek ez a faja megszűnik azonban abban a pillanatban, amikor egy erősebb, hatalmasabb embert látnak, vagy mikor a fiúk közül valaki annyira viszi, hogy nagyobb tud kiáltani, mint a tanító Ur. Lehet aztán a tekintély forrását másban keresni, pl. az állás tisztességében. Ez esetben azonban nem a pap a tekintély birtokosa, hanem a palást; vagy a korban, mikor szintén nem a mi érdemünk, hogy a negyvenedik, vagy ötvenedik évünket békességben megérhettük. Mindezek a tekintélyek az ifjúság előtt önmaguktól leomlanak. Egyetlen forrás van, melyből a lelkipásztor a maga iránti tekintélyt táplálhatja, az ő *intellektuális és morális személyes felsőbbsege*. Ez a felsőbbség föltétlen tiszteletet ébreszt maga iránt, s ez a tekintély egyetlen *erkölcsi formájának* alapja. Ebből a tekintélyből fejlik ki az igazi fegyelem másik pillére. A tekintély többi alakjai eltávolítják tőle a lelkipásztort, kiemelik azt az ellentétet, a mi közte és a lelkipásztor között van, ez a tekintély összekapcsolja vele. Meglátja, hogy a lelkipásztor jellemének a nemessége hogy vonzza

őt magához, hogy az benne is meglátja a jót és növelni akarja, nem ellenségnek tekinti, hanem hasonlóknak magához, és ez a hozzáfordulás, hozzákapcsolódás egy erősebb jellemhez: a *bizalom*. A tekintély és a bizalom képezik az *igazi* fegyelem alapjait. Mert van más fegyelem is, a botnak, a büntetésnek a fegyelme, mely nálunk a leghasználtabb, s melynek eredménye az, hogy az illető örökre és végleg meggyűlöli azt a kezet, mely arra volt hívatva, hogy fölemelje, és lesujtotta, mely maga építette azt a válaszfalat, mely végleg elzárta az ő szellemének szabadságát.

A lelkipásztor személyiségéhez szorosan, elválaszthatatlanul hozzátartozik az ő munkája. A lelkész és az ifjúság közötti bizalmas viszony az első csirája a *közösség* gondolata megérzésének. Ez a közösség elsősorban az *érdeklődés* közössége. A lelkipásztor keresi azokat a pontokat, melyek összekapcsolják őt az ifjúsággal. És itt nem azoktól kívánja, hogy fölemelkedjenek az ő kérdéseikhez, hanem ő száll le azok problémáikhoz. A ki nem tud érdeklődni az ő munkáik iránt, s nem tudja érdeklődésüket felköltetni egyre tágasabb körbe eső dolgokra, az sohasem végez ifjúsági munkát. Második fokon a közösség a *munka* közössége. Ez már magasabb, mert egyöntetű eljárást, megegyezést kíván. A lelkipásztor munkáiban tevékeny részt vesz az ifjúság, ezáltal segíti őt. Végre a legmagasabb fok a *célok* közössége, melyen az ifjúság öntudatosan igyekszik elérni a lelkipásztor céljait. Ez a közösség, a mi a lelkipásztor és az ifjúság között fennáll és fejlődik, lassanként kiterjed az ifjúság egész körére. Ők, akiket egy közös törekvés köt össze, kapcsolatban állanak egymással. Ez a közösség kizár és összekapcsol. Kizárja azokat, a kik nem avval a céllal dolgoznak. Ez az exclusivitása minden egyesületnek és közösségnek meg kell hogy legyen, mert ez az illető közösség önállítása kifelé, ez adja az egységet annak a kebelében. Világosan látjuk kidomborodni ezt az egyházaknál, a haeresis ellen folytatott küzdelmekben, melyekben mindig saját önállóságukat és egységüket védték. De ugyanaz az egység összekapcsol és minden tagját ugyanazon törekvés, ugyanazon cél körül szorosan csoportosítja. Ez az inclusivitásra való tendencia ép oly fontos mint az előbbi, mert az ifjúság minden egyes tagjának sajátos kötelességeit írja elő.

Az ifjúság tagjainak közös kapcsolata vezet rá a *társadalmi* közösség formáinak megértésére. A mint nekik közös céljaik vannak, úgy van közös célja ezen társ. kategoriáknak, s a mint őket egy cél kapcsolja össze, úgy kapcsolja össze a *nemzet* tagjait a nemzeti célok összessége. A nemzeti öntudatra, vagy ahogyan most mondják: állampolgári nevelés első követelménye, hogy kizárjuk belőle azt a deklamáló tószit-hazafiságot, a mi egész nemzeti nevelésünket megbénította. A nemzeti eszményeket, annak egyes alakjaiban megjelenítve a *történelemben* találjuk meg, ezért a történeti nevelés a nemzeti öntudatra való

nevelés módja, úgy, mint ahogy felekezeti öntudatra egyháztörténeti nevelés által nevelünk. Nemzetiségi vagy felekezeti tekintetben exponált községekben ezért intenzíven kell ápolni a nemzeti ünnepeket, felolvasásokra történeti tárgyakat választani, az iskolában előtérbe helyezni a történelem tanítását. Az *egyházi* öntudatra való nevelés szintén erősen el van hanyagolva. Milyen visszás és élhetetlen dolog az, hogy mi az egyetlen speciális protestáns ünnepet, okt. 31-et az előtte való vasárnap üljük meg. Visszás, mert képtelenség, hogy ha elgondoljuk, hogy egy évfordulót minden évben más és más napon ünnepeljünk s ez által a nap emlékezetét nem engedjük megrögződni a nép lelkében; s élhetetlen, mert ezt az egyetlen ünnepet sem tudjuk ünneppé tenni a köztudat előtt. S milyen értelmetlen az az eljárás, hogy ezen a napon, mely ha valamelyik, ez a gyülekezet ünnepe, a perselypénzeket az egyetemes egyház valamelyik mellékes alapjára kell beszolgáltatni. Ezekben a nemzeti ünnepélyeken az ifjúság vigyen actív szerepet, annak rendezésében, a szereplésekben. Így lesz világossá az ifjúság előtt az a szellem, melyet nemzeti és keresztyén szellemnek nevezünk. Ez a szellem a maga társadalmi megnyilvánulásában az összetartás a szeretet gondolatát eredményezi, mely a kölcsönös segítség, részvét, barátság, tisztelet érzésében jelentkezik.

E két elsővel teljesen egyenrangú a harmadik, *aesthetikai nevelés* köre. Aesthetikai nevelés alatt azt a nevelést értjük, mely a növendéket nem csak a tudomány és erkölcs birodalmában hordozza meg, annak nem csak az igazság és jószág titkait tárja fel, hanem megmutatja neki azt is, hogy az ismerés és cselekedet hogyan forrnak össze egy művészi alkotássá! Rendesen az a téves gondolat hódít, hogy ezt az oldalát a munkának ki szokták zárni a munka köréből, s valóban az ifjúsági munkába legkevesebb alkalommal szokták bevenni. Ez a tévedés ennek a körnek teljes meg nem értésén, azon a helytelen fölfogáson épül föl, hogy művészet alatt a napi irodalom alacsony színvonalát kell érteni, holott ezeket ép a művészet ilyen fölfogása zárja ki annak határai közül.

Az aesthetikai nevelés a műélvezetre nevelésen kezdődik. Ennek a módszere művészi becsű alkotások bemutatása és magyarázata. Rávezetjük az ifjakat arra, hogy az egyes művészi alkotásokban mi a szép, evvel fejlesztjük az izlésüket. Felolvasásokon bemutatunk nekik egy-egy költeményt, azok történeti háttérét megvilágítjuk. Magyarázat nélkül költeményt csak akkor mutassunk be, ha az magától értetődő. Festmények, szobrok reprodukcióit magyarázzuk el nekik, hogy megértsék és átéljék az azokban rejlő alapgondolatot, jelentést. Itt van az olvasás egyik nagy jelentősége. Különösen figyelemreméltó szomorú jelenség, hogy iskoláink többsége nem képes megkedveltetni az olvasást az ifjúsággal, még kevésbé képes arra, hogy az ifjúságba a műizlés halvány árnyalatát is, a mely az olvasni való bizonyos válogatásában jelentkezik,

belevigye. Ennek az oka nyilvánvalóan az a rideg formalizmus, mely a népiskolai „olvasmánytárgyalásokat“ üli meg. A gyermek távol van tőle, hogy az ott agyontárgyalta, agyonelemzett olvasmányok iránt érdeklődjék, kivéve azt a szempontot, hogy hány helyhatározó van benne vagy más eféle Maulbraucherei-t. És a munkának ez a része hosszú és fáradságos, mert ezt nem lehet tételekben előírni, nem lehet betanítani — talán azért nem hozzák magukkal az iskolából — ehez a lélek érettsége kell.

A másik dolog a műalkotás utánalkotására való rávezetés. Ez történik, mint említettük a költemények stb. előadása útján. Itt az első dolog, az alkotás gondolata. Rámutatunk az alkotás fontosságára. Az eszköz, a mit én csináltam, egy rajz, stb. ép olyan alkotás, mint a művészi, ez is az én lelkemből folyik. Az alkotás háta mögött áll tehát a lélek, mely alkot. E lélek nélkül élettelen másolás minden. A szellemi önállóságra való szoktatásnak itt van nagy fontossága. A költemények, színdarabok előadásáról már mondtuk, hogy öncéllá ne legyenek, most csak még azt, hogy ezek gondolatkörének, egész szellemének ismerete képesíthet csak azok hű reprodukálására.

Ezen a három körön alapúl a *vallásos nevelés*, melyet csak úgy végezhetünk sikeresen, ha az előbbiek által előkészítettük. Az ifjúság vallásos nevelése azért hiúsúl meg nagyon sok helyen, a mondvacsinált ifjúsági egyesületek és gyülekezetek azért adnak csak külső mázt, mely az élet első érintésére leválik az ifjú lelkeről, mert ezt az előkészítő, összefoglaló munkát nem végzik el. Az ilyenek a vallásos nevelést az egyháztörténelem tudásával, vagy a hittan ismeretével tévesztik össze, vagy, még rosszabb esetben bizonyos istentiszteleti szokások megtartásával, és ebben látják diadalát is. Elveszik jutalmukat. Nem szellemet adtak, csak formákat, nem hitet, csak hittételt, nem életet, csak betűt.

Az ifjúság vallásos nevelésének módszeréről és motívumairól szólva a fenti három körnek megfelelő három középponti vallásos gondolatot emelünk ki, ezek: keresztyén *hit*, keresztyén *élet*, keresztyén *kultusz*. Hogyan vezetünk el erre a háromra?

Az ifjúság keresztyén *hitének* fejlesztése és munkálása a vallásos nevelés első és legnehezebb lépése. Beszélgetésekben, felolvasások és összejövetelek alkalmával többször útalunk már arra, hogy az élet és világ jelenségeinek belső értelmét, jelentését az ifjúság előtt erősen ki igyekszünk domborítani. A jelenségek közötti sokféleség dacára látjuk, hogy a világ *egység*, melyben egy törvény, egy akarat uralkodik. Ez az akarat alkotó, mert létrehozza és megsemmisíti a tüneményeket. Az élet és halál, keletkezés és elmúlás, s a meglévő dolgok egy ilyen törvényadó kézről beszélnek nekünk, melynek ellenszegülni nem lehet. Ez tehát *független* akarat, mert fölöttünk áll, és másoktól nem függ. A természeti törvényeknek ellenszegülni nem lehet. A ki elpazarolja az egészségét, vagyonát, vissza nem kapja, a ki dolgozik, meglátja munkája

eredményét. Mint független, egyúttal *kötelező* akarat is, mert e törvények minket is köteleznek. Ezek a törvények természetiek és szellemiek, vagy a lélek törvényei. A lélek törvénye az igazság, vagyis hűség ahhoz az akarathoz, mely Isten akarata, jóság, vagyis ez akarat életbe, cselekedetekbe átvitele s végre ez akarat szemlélése, magunkban való utánalkotása, az áhítatban. E törvényeket Jézus mutatta fel előttünk a saját életében, ő valósította meg, ezért benne éljük azt a példányképet, a ki megmutatja világosan a célt, de belőle, az ő lelkéből nyerjük az erőt is, mely képessé tesz e felé haladni. A Jézus személye az a pont, melynek az ifjúsági munkában ezen a téren különösen ki kell emelkednie. Evvel kapcsolatban gyakorlati problémáknak kell játszaniok a főszerepet. A motivumok, melyek itt tekintetbe jönnek, körülbelől a következők: hősiesség, egyenesség, igazságosság, hűség, barátság, fegyelem, tisztelet, stb.

Evvel kapcsolatban fejtiük ki az ifjúság keresztyén *életének* alapmotivumait. A hitnek ki kell vetődnie a közösség síkjába, életté kell válnia. Nagyon általánosan ismert nehézség az ifjúság egyházi munkába való bevonása s e nehézség lebírhatatlan lesz mindaddig, míg az ifjúság az egyházban csak külső organizációt lát, s nem eszközt, melynek magán felül álló célja van. Ezért egyedüli módja a nevelésnek, ha ezt a célt mutatjuk fel az ifjúság előtt. Megmutatjuk, hogy az a szellem, melynek teljes kifejtését főtebb adtuk, közösséget alkot s e közösségnek mi tagjai vagyunk. Egyre fejleszjük ki a lelkünk öntudatát. Ez a közösség közös hitnek az eredménye, minket közös *világnézet* köt össze. Azután ez a szeretetnek, a közös *életfolytatásnak* a közössége is. Közös történetünk van, melynek hősei ugyanazon szellem által vezetve, ugyanazon célok érdekében áldozták fel életüket. Ez a közös múlt áldozatokra tanított, feladatokat tűz elénk, melyek végrehajtása reánk vár. Ebben rejlik a mi jövőnk. Azok az ifjak, akik előttünk állanak, a jövő munkásai, őket is elkötelezi ez a közös gondolat egy keresztyén életre. Végre e közösség a kultusz közössége. Összeköt bennünket egy istentiszteleti forma, összekötnek a symbolumok, melyek a mi Istenhez kapcsolásunkat példázzák. A motivumok, melyeket itt fölhasználunk, a részvét, a közös munka, a közös meggyőződés, közszellem, egymásért való áldozat és munka motivumai. Ezeknek gyakorlati útja a következőkben vázolható. A történet kezeléséről és a történeti alakok fölmutatásáról már szövegeztünk. Hozzászoktatjuk az ifjúságot — és ezt a munka egyik fontos alkotórészének tesszük meg — hogy a közért dolgozzék. A leányok között a varró órák, fiuk között más, háziipari munkák végzését a szegények, vagy az egyház segítésére irányítjuk. Ezeket az egyéb munkákat közösen végezzük velök. A közös kirándulások, meiyeknek céljuk, rendjük van, melyekben csak azok vehetnek részt, a kik a közös megállapodásokhoz tartják magukat, közösen rendezett ünne-

pélyek, melyeknek célja nem a bevétel nagysága, hanem egy jótékony cél, ezt a gondolatot rögzítik meg az ifjúság lelkében. Az ifjúsági mozgalmakban a lelkipásztor tartsa meg vezető, de csak vezető szerepét, egyébként önkormányzatot adjon e tekintetben az ifjúságnak. Valószínű, hogy ilyen úton tekintélyhez jutni nehezebb, mint ha valaki paláستtal jár, de az a tekintély biztosabb és végtelen lehetőséget nyújt az ifjúság befolyásolása terén. Az egyház adminisztrációjába nem vonhatjuk be őket, de bevonhatjuk az egyház munkájába, a szegényügy rendezésében részt adhatunk nekik, elvihetjük őket, mikor egy-egy kórházat látogatunk meg, csinálhatunk ifjúsági énekkart. A fődolog arra törekedni, hogy ne egyházat játsszanak az ifjak, hanem éljék át a szellemet, mely az egyházat is élteni.

Az ifjúságnak a *kultuszban* való részvétele néhol nagy nehézségek útján érhető el. A kötelező templombajárástól a lelkesítő templombahívásig minden eszközt megpróbálnak. Sokat szoktak panaszkodni templomkerülésük miatt, pedig a hiba nem annyira az ifjúságban, hanem annak vezetőiben és vezetésében van. Az ifjúság érzi, és ki is mutatja, hogy abból az ígihirdetésből ő semmit sem kap, az az ő lelkéhez nem szól. Egyedüli orvosság, különösen a hol erre való ifjúsági gyülekezet van, az ifjúsági istentiszteletek tartása. Ezekon olyan problémákat veszünk elő, melyek érdeklik, s melyek gondolkozásra ösztönzik őket. Ilyen gondolatokat már fent soroltunk elő. Alkalmat keresünk rá, hogy az ifjúsággal való viszonyunk legyen olyan közvetlen, olyan mély, hogy ezeket a kérdéseket nagyképűség nélkül komolyan tárgyalhassuk meg velük. Ezekkel helyezzük az egész életet keresztyén szempont alá. Mikor az ifjúság minden mellék és hátsó gondolat nélkül összegyűl az áhítat órájára és kívánja azt, s mikor az órákon a beszélgetések teljesen bizalmas, komoly hangon folyva, behatolnak mindenki lelkéhez, akkor mondhatjuk, hogy az ifjúsági munkánk elérte a maga célját.

Még egy pár megjegyzést az előbbieken alapján, röviden. 1. Az ifjúsági munkának *egységesnek* kell lennie. Az egységet biztosítja a cél, mely minden ifjúsági munkában ugyanaz: az ifjúság keresztyén nevelése. E célt semmi körülmények között ki ne engedjük siklani kezünk közül, hanem minden esetben, minden akadály dacára *bizzunk* annak megvalósítható voltában. A mely pillanatban ez a bizalom megszűnt, vele a munka eredménye is kétségessé vált. Sohase feledjük, hogy a cél nem az egyesület, hanem Isten országa.

2. A munka az egységes cél mellett eszközeiben *sokféle*. Az eszközök sokfélesége a motívumok változatosságát jelenti. Minél változatosabbak a motívumok, annál jobban felelelik az élet számtalan esetét, és a lélek vágyait. A legegyszerűbb, csak egy-két eszközzel dolgozó egyesület a leggyöngébb alapon áll.

3. Ne igyekezzünk minden áron ifjúsági *egyesületet* alkotni, külö-

nösen ott ne, ahol a kellő számú résztvevő hiányzik. Az egyesület szintén csak eszköz, sohase legyen öncél, tulajdonképen csak a szervezett munka. Egy óriási előnye van t. i. szervezett munkára neveli az ifjúságot, előképe annak a közösségnek, melybe az ifjúság lép, az egyháznak és államnak, Ha szervezünk, csak kellő előkészítés után, abban az időpontban, mikor erre az ifjúság lelkiállapota legalkalmasabb (pl. konfirmáció után), S ha ifjúsági egyesület van, akkor aztán dolgozzék komolyan, és foglaljon össze minden ifjúsági munkát az aegise alatt. Szervezetében legyen autonomikus, de erőteljesen zárjon ki minden demagógiát.

4. Az ifjúsággal úgy foglalkozunk, mint a kikkől majd a mi gyülekezetünk vezetői fognak válni. Magunknak építünk, vagy rontunk, s munkánk eredményét meglátjuk akkor, ha felnőnek azok, a kiket mi kezdtünk el vezetni.

I. L.

A lelkipásztor teendője egy visszatelepített gyülekezetben.

„Az Út“ törekvése, hogy alapos és pontos tájékoztatást nyújtson a lelkipásztori munka minden esetéről és alkalmairól, azt a szomorú kötelességet írja most elénk, hogy a visszatelepített gyülekezetek lelkipásztorai részére próbáljunk adni egy pár vezetőelvet ahoz a munkához, melyet most közülök mindegyiknek a jövőbe vetett bizalommal, a múlt fájdalmai fölött kétségbe nem eső hittel kell végeznie. Annyira speciális a helyzet, annyira egyéniek a feladatok és szükségégek, hogy igazán csak pár rövid szóval mutathatunk azokra a motívumokra, melyek előttünk állanak, s hogy tulajdonképen sorokat egy lelkipásztornak kellene írnia, aki teljes mértékben látja és átérzeni képes azt az egyedülálló helyzetet, melyet az ő gyülekezetében ez a rettentő vihar teremtett. Mégis reményljük, hogy az alább következő pár gondolat adni fog ilyen helyzetben levő lelkésztársaink számára egy-egy eszmét, melynek hasznát vehetik.

Elsősorban a *gyülekezetre* nézve különös alkalom nyílik annak a gondolatnak a hangsúlyozására, hogy a *haza* földjének értékét akkor látjuk igazán, mikor attól távol kell élnünk. A mi hazaszeretetünk üres szólamokból most lett igazi valósággá, mikor szenvedéssel és aggodással pecsételtük azt meg. Ezek a napok, a menekülés, az aggodalom, az ujonnan berendezkedés közösen eltöltött napjai *egymással* is egy új és erősebb kapcsolatot létesítenek közöttünk. Egymásra vagyunk utalva, együtt kell felépíteni lerombolt tűzhelyeinket. Az eddig talán csak jelszó gyanánt ismert komoly segítő szeretetnek most kell erővé és cselekvéssé változnia. Ezek mellett rá kell mutatni a gyülekezet előtt azokra a nagy feladatokra, melyek az új otthon elkészítésénél várnak reá. Ezt az új honalapítást minden gyülekezet magának készíti

elő, tehát minden gyülekezet vigyázzon, hogy házát kősziklán és ne homokra építse. Szilárd alapjait kell lerakni a nemzeti öntudat mellett az anyaszentegyház s a *gyülekezet* története iránti megértésnek, a gyülekezet erkölcsi felelősségének az elhelyezkedés első idejében. A templom, melyhez a gyülekezet közös vágya kapcsolódik, mely mint látható kapocs áll annak minden egyes tagja előtt, most mutatja meg igazi jelentőségét. Hát még, ha ez is áldozatul esett a betolakodók rombolásának! Minden kő, a melyet beleépítnek, emlékké válik, az egész központjává a gyülekezet történetének, melyet évszázadokig emlegetnek az unokák. Valami ótestamentomi a hangulata ennek az egész gondolkörnek, vagy, mintha száz és száz évekkkel vinne vissza bennünket a reformáció első történetébe.

A lelkipásztor ebben a munkában igazán prófétai szerepre hivatott. Boldog az, aki e rettentő időkben Isten iránti hálával tapasztalja, hogy minden gyarlóság mellett is, melyet hiveiben tapasztal, munkája nem volt hiábavaló, hogy a vihar megrendithette a hajlékot, de hiveinek hitét nem rombolta le. Boldog, aki körül hivei odaadó szeretettel csoportosúlnak, a kiknek szavát óhajtván lesik, a kiről látták, hogy a veszedelem idején nem bújta el, hanem bujdosásukban is hűséggel vezette őket, hogy egy se vesszen el azok közül, a kik reá vannak bízva. Az újjászervezés munkájához a lelkész bizalommal fogjon hozzá. Ne töltse idejét, — és hiveit is óvja tőle, hogy ezt tegyék — a romok feletti kesergéssel, hol „már nincs mit zengeni többet“, hanem igyekezzék inkább erőt lehelni beléjük a munkára. Minden romlás szomorú, de legszomorúbb és leghiábavalóbb a romok feletti vigasztalan siránkozás. Isten életet teremt a halálból is, úgy kell nekünk egy új élet alapját vetni meg.

Ez az új élet pedig a nagyobb bizalom, az erősebb hit és az erősebb munka élete. Jaj annak, a ki a hazájával együtt a hitét is elvesztette, s míg az előbbit visszakapta, az utóbbit sohasem nyeri vissza. Ez a katasztrófa erősebb hitre ösztönöz bennünket. Nézzük azok hitét, a kiknek munkája volt az összerombolt templom, az elhamvasztott tűzhely, nekünk is örök időkre kell újat teremtenünk. Aztán munkásabb hit. Reánk egy új jövő vár, ezt a jövőt mi alakítjuk. A multak tanulságaiból meglátjuk, milyen romlandó minden, a mi földi, mennyire a láthatatlan javakra kell fordítani tekintetünket. A régi visszavonás, a régi pártoskodás helyét egységes, vállvetett munka foglalja el: közös a mit veszítettünk, közös, a mit építenünk kell. A keresztyén kommunizmusnak bizonyos gondolatát kell bevinni a gyülekezet lelkébe, különösen az egyházi munkákban.

A mi most ennek útját illeti, ilyeneket nagyon bajos megnevezni. Mindenesetre először a templom helyreállítására törekedjék a lelkész, ha csak lehet, közös munkával és erővel. Óvni kell a gyülekezetet a szerencsétlenül jártak közös nagy kisértésőtől, hogy a mások segítségétől várják egyedül az eredményt. Ez paralizálja az erőt is és így erkölcsileg is káros. Használjon fel minden alkalmat, hogy bátorítsa és erősítse hivei lelkét, elsősorban a

maga bátorsága által, érdeklődjek mindenki baja iránt, ismerje mindenkinek a kárát és törekedjék arra, hogy csak azt kapja meg, ami annak pótlására szükséges. Féltekenyen őrkdjék a felett, hogy zavarosban halászni akaró a gyülekezetében ne legyen, és szóljon ellene minden módon az ilyen törekvésnek. A hivatalos kármegállapításoknál védje hívei anyagi érdekét. Szervezett munkát egyelőre nem kezdhet. Szövetkezetek állítását lehetetlenné teszik a szállítás nehézségei és más adminisztratív akadályok. De befolyhat arra, hogy az egész község lakossága egymás testvéri segítségével egy nagy családdá alakuljon. Végül egy dologra nagyon vigyázzon. Egész nemzetiségi politikánk és pedagógiánk, egész jövőndő nemzeti hivatásunk és egész saját jövőndő nemzetiségi munkája érdekében vigyázzon rá, hogy az esetleg ott lakó román ajkú honfitársaink a gyülekezet gyűlöletének, gúnyjának kitéve ne legyenek, Nem csak ő érettük, de miérettünk sem szabad soha feltételezni — ha úgy volna, sem szabad kifejezni — azt, hogy elárúlták az ügyet, mely mindnyájunk közös ügye. Ettől a gondolattól különben e meggondoláson kívül a keresztyéni tapintat is vissza fog tartani minden jóézésű embert.

I. L.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MEGBESZÉLÉSEK.

Lelkészi értekezlet.

A kolozsvári ref. egyházmegye mezőségi lelkesi köre f. évi október hó 29-én tartotta értekezletét Mocson. A kolozskari értekezlet után ez volt a második lelkesi körbeli értekezlet az egyházmegyében. Az értekezlet behatóan foglalkozott az egyházközségek szociális feladataival. Megbeszélés tárgyát képezték többek közt a nemzetiségi vidéken nagyjelentőségű reverzálisok, (román fél javára), a falusi ifjúság nemi életének fegyelmezése, a nép tehetséges sarjainak kiemelése és továbbképzése, a lelkipásztornak a közegészségügy érdekében és az epidémiák elleni küzdelemben való részvétele, illetve annak intézményes biztosítása; a Próbáénekeskönyv ismertetése és bírálata alapján az egyházi énektétel rendezése, stb. Maradandó alkotása az értekezletnek egy forgótöke-jellegű alap megteremtése, melynek célja támogatni azokat a falusi fiatalokat és leányokat, akik bármi téren kiválnak, azok továbbképzését, jövőjük biztosítását, egyszóval a néptalentedű kiemelését, a népkultúra fejlesztését személyiségek nevelését útján. Ezen forgótökekből évente, a presbyteriumok ajánlatára, a gyülekezetek jelenlétében a lelkesi kör fog odaitélni megfelelő összeget kiválóbb falusi gyermekeknek; évről-évre újból akkor is, ha ugyanaz a gyermek több időn át érdemes a segítségre; ez nevelői tendenciából történnék. Szerény kezdetű az értekezlet tagjai maguk és egyházaik nevében ezer koronát tettek össze, de további módosításokban is megállapodtak a töke növelésére. Másik fontos munkája volt az értekezletnek az erdélyi egyházkerület vallásos nevelői munkájának a jövő érdekében való számbavétele, programjának megalkotása és memorandum-szerű feldolgozása. E memorandumban főleg a református lelkesi- és tanár-nevelés, a nem felekezeti iskolák hitoktatása, az egységes vallásnevelési tanterv és tankönyvsorozat megalkotásának külső, intézményes módosításaival foglalkoztak és rendszerezték a teendőket. E memorandumot további állásfoglalás végett az egyházmegyei közgyűlés elé terjesztik. Megkezdte az értekezlet a köré tartozó egyházközségek történetének és állapotrajzának feldolgozását a lelkipásztori munka tervszerű együttműködése érdekében; megbeszélte a gyülekezetek kölcsönös látogatásának kérdését. Azokat a kérdéseket, amelyek további megbeszélést, vagy gyakorlati állásfoglalást igényelnek, újra kitűzték a következő gyűlés tárgysorozatába. Az ilyen értekezleteket azért tartjuk nagyfontosságúnak és említésre érdemesnek, mivel véleményünk szerint az egész kerületre, az egész országos egyházra kiható nagyjelentőségű kálvinista nem-

zetnevelő-programm csakis az egyes egyházközségek közvetlenül tapasztalt szükségletein alapuló, alulról kiépített lelkipásztori munka és munkaközösség által jöhet létre. Az egyes egyházközségek virulásától, az egyes egyházmegyék önálló, öntudatos, de összeműködő állásfoglalásától és munkájától várjuk egyedül a beteg szívek meggyógyulását.

M. S.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

K A L Á S Z O K.

Az igazi papné.

A papnő. De mikor szól már az igazi papnőről? — kérdik sokan türelmetlenül az olvasók közül. Hiszen jó feleségnek, anyának és házi-asszonynak kell lennie minden nőnek. Uglátszik, hogy az ember papné legyen, az semmi különös dolog. Igen, semmi különös. De azért mindenkinek észre kell venni azt, hogy egy igazi papnővel van dolga, mégha nem is hívják tiszteletes asszonynak — de papnő, mert az Úr szolgáló leánya.

Nem is azért végzed Te papnői hivatásod, mert így hívnak, vagy mert muszáj férjed hivatásánál fogva, hanem azért, mert Te igazi keresztyén vagy, e szó legszentebb értelme szerint. Mert szived és lelked telve van szeretettel embertársaid iránt, mert nyitott szemmel látod a körülötted levő sok nyomoruságot s észre veszed az ajtód előtt fekvő szegény Lázárt. És mivel férjednek, hivatásánál fogva több alkalma van meglátni a társadalom bajait, Te is jobban tudod mindezt, mint mások és segíteni kívánsz. Mindennapi imád ez: „Uram taníts engemet, hogy meglássam, mit kívánsz tőlem Te a mai napon?“ És ha Ő megtanított téged látni, ami egészen bizonyos, ha teljes komolysággal és odaadással kéred, akkor Ő megtanít, hogy cselekedjed is. Igazi keresztyén, hívő lélek nélkül munkába kezdeni nem lehet, mert ha nem szikla a fundamentom, hanem csak homok, hamar szerte omlik az egész épület. De ha már a mi szívünk telve van az Úr csodálatos szeretetével, akkor kezdünk munkába, mert manapság annyi tennivaló van.

Nem állítom, hogy az az igazi jó papné, aki a nyomoruság egész hegyeit igyekszik elmozdítani, hogy belevesse a könyörület tengerébe. Hanem megérdemli az is ezt a szép nevet, aki a maga gyengeségét beismerve alázatosan így szól: „Én nem tudok egyebet hűséggel elvégezni, csak annyit, amennyit az én háztartásom és gyermekeim megkívánnak.“ De vigyázzunk, mert ez a beismerés sokszor kényelemszeretetet, lustaságot takar.

Próbáljuk meg többször, hogy vajjon tényleg többet nem tudunk tenni. Az ilyen kísérletek mellett erőink csodásan nőnek és sokszor egy-egy kényszerhelyzet napvilágra hoz oly erőket, képességeket, melyeknek létezését azelőtt nem is sejtettük. Egy kedves ismerősömhöz, ki mindig igen el volt házi gondjaival foglalva, egy napon így szólt férje: „Mariska, ha most Te nem segítesz ki, a vasárnapi iskolások tanításá-

ban, úgy be kell szüntetnem az egészet." És a feleség megtette, vasárnap egy egész sereg kis fiú gyermeket tanított örömmel és nem sóhajtozva. Persze, hogy boldog volt, hogy ez sikerült és máskor is örömmel vállalta e kedves kötelességet, hiszen eddig nem is sejtette, hogy ő ezt is meg tudja tenni.

Különösen falun, ahol a segítségben annyira szűkölködik a pap, milyen jó, ha feleségében segítőtársra talál. Nem kell mindjárt azt hinnünk, hogy okvetlenül prédikálnunk kell, vagy terjedelmes szónoklatokat tartanunk. Nem nagy dolgokat kíván tőlünk a mi mesterünk, hiszen sokszor elég, ha azoknak, kik velünk érintkeznek, szívüket átjárja a mi lényünkől kisugárzó meleg szeretet és ha tudunk nekik valamit nyújtani azokból a láthatatlan kincsekből, amelyeket a mi mennyei Atyánk adott kegyelemből a mi számunkra, De engedjük az embereket magunkhoz. Ne féljünk kinyítni házunk ajtaját a kis gyermekek, nagyobb lányok vagy asszonyok számára. Az se tartson vissza, hogy bizony sokszor sok sarat, piszkot behordanak, de gondoljuk meg, hogy mily jól esik azoknak a lelkeknek, hogy mi magunkhoz hívjuk. Mily kedvesen eltölthetünk egy-egy vasárnap estét, ha van egy jó könyvünk vagy valamely kedves történetünk. Együtt elolvassgatjuk, megbeszéljük a dolgokat.

Nagy segítség a munkában, ha valakinek jó hangja van. Ha maga a papné oly vidáman és tisztán elkezd az éneket, szívesen vele énekelnek. Ahol pedig közösen énekelnek, ott már megépült a hid, amely a közös munkával, bibliaolvasással és imádkozással köti össze a lelkeket. Igaz, hogy a jó hang Isten adománya, de azért annyit minden papné elérhet, hogy egy-egy Zsoltárt, vagy „Hallelujah“ éneket megtaníthat a fiataloknak.

Lehet, hogy Neked, kedves olvasóm, épen jó hangod és hallásod is van, de sohasem próbáltál vele Isten dicsőségére énekelni, vagy másokat erre megtanítani. Lehet, hogy szívedben ott él a vágy, hogy tegyél Te is valamit azért, aki éretted oda adta életét, de mellette ott a félelem is és nem mersz még a gyermekek előtt sem megszólalni. Próbáld meg, hívd magadhoz a kicsinyeket, énekelj velük; majd egy-egy szép bibliai képeskönyvből mutogasd meg a képeket és mondd el a képek történetét, azután olvasd el a bibliából nekik. A komoly beszélgetés, tanítás után, lehet közösen játszani a „cinteremben.“ És mily kedves, ha ilyenkor saját kicsinyeid is velük játszanak.

Vagy ha több kedvet, örömet érzel a nagyobb lányokkal, asszonyokkal való foglalkozásra, hívd akkor ezeket magadhoz. Lehet közös varró, vagy kötő órákat tartani. Munka közben inkább megnyílik mindenkinek szíve-lelke és jobban megismerhetjük őket. Közben énekelhetünk, de munka végén soha se mulasztunk el néhány verset olvasni a bibliából, ezt néhány szóval megmagyarázni és közösen imádkozni.

A személyes érintkezés, sokszor magán beszélgetés nagyon jó

hatással van a lelkek fejlődésére. Nem felejttem el, egy kedves fiatal asszony, mikor házi gondjait, bajait elpanaszolta nekem, végül így szólt: „Én tudom, hogy én miért nem tudok teljes szívvel imádkozni, mert haragban vagyok az alsó szomszéd asszonnyal és mindig ez jut eszembe, ha imádkozni kezdek.“ Mily kedves alkalom az ilyen őszinte beismerés, a mélyebb lelki beszélgetésre és azután mily öröm a haragosokat kibékülve látni. Ennyi eredményre is soká jutunk, de mennél hosszabb a várakozási idő, annál boldogabbak vagyunk, látva fáradságunk gyümölcsét.

Lehet bibliatanulmányozó órákat is tartani. Mindenki eljön a maga bibliájával, melyből közösen olvassuk fel az arra az órára kijelölt részt. Az olvasás rendre megy, mindenki fennhangon olvassa a reá eső verset. Így az olvasást is gyakorolják és igen nagy öröm mindenik számára, mikor már oly jártas a bibliájában, hogy a megjelölt részt igen gyorsan ki tudja keresni. Az egyes részek magyarázatánál, természetesen, a tiszteletes úr segítségét is sokszor igénybe kell venni, — ha nem is magán az összejöveteli órán, hanem az előzetes készülés közben. Mert hiába, mi mégsem tanultunk teológiát. Az óra lefolyását élénkítik a közbe-közbe elhangzott énekek. Továbbá szabad mindenkinek megkérdezni, amit nem értett, — vagy otthoni bibliai olvasásánál nem volt előtte valami világos, ezt is megmagyarázzuk. A következő óráig feladatul tűzzük ki, az olvasott rész újra olvasását. Belőle pedig mindenki tanulja meg azt a verset, ami legjobban a szívéhez szólt. Vagy esetleg, ha egyesek, pl. Ábrahám vagy József életét tárgyaltuk, akkor a feladat az is lehet, hogy gondolkozzék mindenki az olvasottakon és mondja meg jövő órán, ennek vagy annak az életében mi tetszett neki legjobban és mit tanulhat épen ő az ő példájukból. Igen kedves az is, ha az óra közben egy-egy szép vallásos költeményt mond el valamelyik fiatal leány. Így és hasonló dolgokkal foglalkoztathatjuk hallgatóinkat, hogy ne csak passzive, de aktíve is vegyenek részt a közös órán.

Nem elég azonban hiveinket csak magunkhoz hívni. Milyen jól esik nekik, ha meg is látogatjuk őket. A betegeket, öregeket egészen felüldíti az ilyen irántuk való érdeklődés.

Ma meglátogathatnád azt a szegény beteg asszonyt a patakon túl, — de mivel nagy a sár, inkább küldj egy kis erős levest. Szívesen elviszi akármelyik fiatal lány, aki bibliai órára szokott járni, — megérti ő, hogy ez is a szolgálathoz és közös munkához tartozik. Helyette megnézheted, hiszen a fő-út mellett lakik, Kovácsné, kinek ezen a héten született kis fia. Vigyél neki befőtt gyümölcsöt. Jobb módú asszony, enniök van mit, de az ilyen édesség igen jól esik.

Kis faluban nem mindig akad, akit különösebben meg kellene látogatni a rendesen kívül, de bizony, ahol nagy a gyülekezet, ott sok alkalom adódik. Hogyan örülhet ilyenkor az a papné, akinek kedves gyermek-

kezek és friss gyermeklábacskák is lehetnek segítségére. A küldeményt is mily szívesen veszik, ha a kis papgyermekek hozzák, hogy örülnek, hogy rájuk csillog egy pár vidám gyermekszem és hallhatják kedves hangjukat.

A szegény béna Halásznéra milyen rosszúl hatna, ha a becsületes, de esetlen modorú cseléd lány vinné el a tortamaradékot kóstolóba. Még tán azt is gondolná magában, — mialatt a cseléd minden nyájas szó nélkül oda tenné melléje az asztalra — „Na a papék, ha már valamit küldenek, hát lehetne különb dolog is, mint ez a kis nyalánkság.“ De ha jön a kis Rózsi, örömtől sűgázzó arccal, nagyon óvatosan, hogy nehogy leejtse a jó küldeményt: „Sokszor tiszteli édes anyám a kedves Nénit és küldi, hogy tessék megkóstolni az én pompás születésnap tortát, melyet én kívántam magamnak...“ ily szavakkal köszönt be az ajtón. Természetes, hogy örömmel fogadja Halászné — de hát nincs-e igaza ?

Némely esetben azért legjobb, ha maga a papné keresi fel azt, akiről tudja, hogy meg kell látogatni, mert az illető épen az ő gyöngéd, megértő szeretete után vágyódik. Itt van pl. egy nemesi család elszegényedett utolsó sarja, az öreg Frieda kisasszony. Segélyben nem lehet részesíteni, mert csak megsértenék. Ő a lakbért mindig pontosan fizeti, tisztességesen öltözködik. Az pedig senkire sem tartozik, hogy a ruhái régiek, hogy a hónap vége felé az ebédje egy csésze kávéra zsugorodik össze és hogy a decemberi hideg napok legnagyobb részét ágyban töltötte, hogy tüzelőjét megkimélje. Milyen jól esik ennek a szegény léleknek, hogy a papné sokszor meglátogatja. Érdeklődik dolgai iránt és figyelemmel meghallgatja, amint elmeséli őseinek történetét. És mily örömmel veszi, ha meghívja egy héten egyszer teára, esetleg vacsorára is a kedves paplakba, ha pedig még arra is megkéri a papné, hogy hozza el képes családi albumát, hogy otthon a gyermekei körében kedélyesen elmesélje azoknak a rég pihenő alakoknak a történetét, — akkor meg épen igen boldognak érzi magát Frieda kisasszony. Megkönnyebbült szívvel, jól lakott gyomorral távozik, anélkül azonban, hogy az alamiznaelfogadás lehangoló érzését kellett volna tapasztalnia.

De mindezt csak egy finom női lélek átérző meleg szeretete tudta megtenni. Ezt nem lehetett volna sem gyerekekre, sem cselédre bízni. Ily munkában is található azonban a papné munkatársat magának és ez — a *gyülekezeti diakonissza*.

Nagy változást idézett elő a német papnék hivatáskörében, mikor Theodor Fliedner megalapította a *gyülekezeti diakonissza* intézményt. Hiszen a legszeretőbb szívű, legerősebb hitű, legszorgalmasabb és leg-egészségesebb papné sem tudja egy nagyobb, vagy esetleg kisebb, de sok munkát igénylő gyülekezetben a reáváró feladatokat mind lelkiismeretesen elvégezni. Milyen nagy segítség ilyenkor egy diakonissza, ki

amellett, hogy igazi mély hittel csügg Mesterén, aki elhívta erre a szép munkára, sok ismerettel is rendelkezik. Az első segélynyújtás, sebkötözés, betegápolás, gyermekgondozás és legtöbbször a szülésznői teendők alapos ismeretével bír. Mindez szükséges, hogy fontos hivatását betöltse.

Mennyivel szivesebben fogadja el tanácsát még a leghátramara-dottabb, legprimitivebb ember is, ha látja, hogy a szomszéd mélyen elvágott újját milyen hamar meggyógyította a „testvér.“ Nem is tudjuk elgondolni mily jól hat az az egész háznépre, mikor az édes anya gyermekágyban fekszik, és akkor a „testvér“ nemcsak, hogy segít a beteg asszonyon, hanem ott is marad, rendbe hoz mindent, esetleg ebédet főz és estig, míg a dolgozós családtagok haza jönnek, ott időzik az anya és gyermekeivel. Máskor meg a nehéz betegen fekvő öregnél tölti az idejét, hiszen neki sem háztartási, sem megélhetési gondjai nincsenek, minden percét a gyülekezetnek szenteli.

Nyáron maga köré gyűjti a kicsinyeket, hogy míg édesanyjuk munkában van, ne történhessék semmi bajuk. Van olyan gyülekezet is, melynek asszonyai szívesen vállalják, hogy felváltva, rendre főzzenek a falu otthon maradt gyermekeinek — a testvérnek csak vigyázni kell rájuk. Így ha sok család van a községben, 1 hónapban egyszer is alig jut egy asszonyra a főzés, a többi napokban meg mehet zavartalanul dolgozni.

Télen a nagyobb lányokkal, asszonyokkal foglalkozik, fölkeresi otthoni munkájuk közben is és ebben, abban jó tanácsokkal ellátja őket. Majd bibliaórákat is tart, hol kedvesen együtt énekelnek, imádkoznak. Még varrásra, gépelésre is megtanítja az az iránt érdeklődőket. De hiszen fel sem lehet sorolni, hogy hányféleképpen tudja egy kedves diakonissza magát hasznosítani, ez mind a helyi körülményektől is függ. Én szívből óhajtanám, hogy nálunk minél több fiatal leány választaná ezt a hivatást, hogy azután mint gyülekezeti diakonissza terjessze maga körül az Úrtól nyert sok áldást.

Sz. M.-né.

I R O D A L O M.

A gyülekezeti igehirdetés elmélete. (Homiletika) Irta : Dr. Ravasz László a kolozsvári ref. theol. fakultás ny. r. professzora. Átnézték Csizmadia Lajos pápai, Novák Lajos sárospataki theol. tanárok. (Ref. Egyházi Könyvtár XI. A magyar ref. egyház kiadása. Pápa, 1915.) XX + 499 lap.

E nagyjelentőségű könyvet méltatni, írójához való viszonyunknál fogva, e folyóiratban csak bizonyos korlátok közt lehet; viszont mégsem hallgathatunk róla épen ebben a folyóiratban, amelynek munkaköre mélyébe vág bele és főleg nem mellőzhetjük hallgatással azért, mert az első teljesen rendszeres, tudományos magyar homiletikáról van szó. A munka egy bevezető és négy főrészre oszlik. A Bevezetés 3 §-ban foglalkozik az egyházzal és tevékenységével, a gyak. theologia mivoltával és elágazásával, a homiletika nevével, fogalmával és felosztásával. Az egyház nem egyéb, mint az egyénekben élő ker. elv prolongációja és tevékenysége annyiféle lehet, ahány nyilvánulása van a ker. életnek. Három ilyen tevékenységre vezethető vissza az egyház: a hitben való gyarapodásra, a szeretetben való munkálkodásra, a reménységben való reprodukálódásra. Ennek megfelelően az egyház tevékenysége háromirányú: építőmunka, szeretetmunka, nevelőmunka. Az egész az egyház magaépítésének tekinthető, az a tudomány pedig, amely ezt leírja, illetve előírja: a gyakorlati theologia. E tudomány törzse az ekklesiastika, azaz az egyházzól, az egyházi szolgálat beállításáról, a presbyteri hivatalról, az egyházalkotmány alapelveiről szóló elvi bevezetés. E törzsből az egyház 3 főfunkciójának megfelelő három disciplina hajt ki: az oikodometika (a hitben való építés törvényeinek tana), az agapétika (a szeretetmunkásság elmélete) és a paideütika (az egyház reprodukálódásának leírása). Ezen disciplinák tagját képező mindenik funkció 2 irányú. Az oikodometikai tevékenység eredménye, a kultusz, állandó formák és változó tartalom foglalhatja, az állandó formák tana a liturgika, a változó tartalom, az igehirdetés elmélete a *homiletika*. Az agapetikai funkciónak a lelkipásztor által végzett formájáról szól a poimenika, a gyülekezet által végzett szociális formájáról, a koinonika. A paideütikai funkció időbeli formájáról, a vall. nevelésről tanít a katechetika, térbeli formájáról, a misszióról a halieütika. Ezek közül a *homiletika* jelenti a *gyülekezeti igehirdetés elméletét*, mely két főkérdésre felel: mit és hogyan prédikáljunk? Ez alapon két főrésze lesz: a mit kérdésre az Igeről, mint az igehirdetés tárgyáról szól a *homiletikai értékrendszer*; a hogyan kérdésre, az Ige életté válásának módjáról szól a *homiletikai műalkotás elmélete*. A kettő közös törzsű állítja be a szerző az *igehirdetés általános alap-*

elveiről szóló részt s végre, mivel az igehirdetés történeti fejlődése hossz-
metszetében érlelte meg a homiletika kérdéseit, az egész elé az *igehirdetés*
történetének főirányairól szóló részt teszi. Így kapja meg a négy főrészt:
I. A: igehirdetés történetének főirányai. II. Az igehirdetés ált. alapelvei. III.
Az igehirdetés mint értékrendszer. IV. Az igehirdetés, mint műalkotás. Mint
előszavában maga is megjegyzi, a II. rész, revizora szerint is, beledolgozandó
a III. és IV. részbe, a hármas felosztás nem szükséges. Végigolvasva a köny-
vet, úgy találtuk, hogy ha meg is áll ez a vélemény, mégsem volt felesleges
a II. részben tárgyalt kérdések *külön* kiemelése. Nagyon sajnálom, hogy a
Bevezetésből csak a legsoványabb gerincet emelhettem ki, megérdemelné a
külön ismertetést, mert biztos és nagyon logikusan köszörült elvi bevezetés
az egész gyakorlati theológiába. Az egyes főrészek ismertetésénél is meg kell
elégednem az *új* szempontok kiemelésével. A munka sokkal gazdagabb és
nagyobb, semhogy néhány oldalon kimerítőleg lehetne ismertetni; el kell
olvasni és tanulmányozni kell. Az I. rész az *igehirdetés történetének fő-
irányaival* foglalkozik. Első nagyobb szabású magyaryelvű áttekintés az ige-
hirdetés története felett, mely a legrégebb időktől kezdve áttekinti és frappánsúl
jellemzi az egyes irányokat és képviselőiket. E helyen csak a *magyar* ige-
hirdetés történetének várfalát emelem ki, mely a magyar igehirdetés kez-
deteiről, az ellenreformáció, Alvinczy és Pázmány, Geleji és Medgyesi hom-
harcáról és igehirdetéséről s a magyar racionalista igehirdetésről szól. —
Különösen ez utóbbi tanulságos; mélyen bevilágít a magyar igehirdetés
jellemébe és sajnos, mindmáig érezhető hatásai titkába annak a racionalis-
musnak, amely az egész magyar protestáns szellemi élet elevenerejét, mély-
ségét kiölte. *A II. rész a gyül. igehirdetés alapelveiről* és pedig az igehirdetés
lényegéről, az igehirdetőről, a gyülekezetéről szól. Az igének, mint a kultusz
központjának, hirdetésének, mint csúcspontjának beállítására, a gyülekezeti
elvnek, mint az igehirdetés szabályozójának homloktérbe-állítására döntő jelentő-
ségű. Ugyancsak fontos az „épülés” fogalmának tisztázása, illetve a beszéd
tanítói, aesthetikai és ethikai tendenciájának az épülésbe való eggyé fonódása.
Itt dől el t. i. az a régi, minden igehirdetőre válságos kérdés, hogy a szó-
széken tanítanunk, gyönyörködtetnünk, vagy rábirnunk kell? Kizárólag egyiket-e,
vagy másikat, vagy mindeniket? Mivel, szerző szerint, az épülés tkp. a val-
lásos *szemlélet* pszichológiai lecsapódása, épülés alatt épen a szemlélet miatt
szünetel a racionalis munka, csak az intuición működik, azaz a jelentés átható
megragadása. A beszédnek alkalmasnak kell lennie az intuitív szemlélésre,
tehát nem bizonyítani, hanem látni és láttatni kell. A pred. nem lehet tudós
értekezés, rac. eleme csak a szemlélésre való előkészítésben állhat. Aesthe-
tikai gyönyörködtetés az igehirdetésnek soha se lehet célja, mivel az épülés
és a műélvezet közt óriási különbség az, hogy az épülés tényleges hiány
pótlása, a műélvezet pedig csak tükröztetése egy jelentésnek az érzéki burkon,
tehát játék, a játék kedvéért. Mivel útjuk fordított, útközben találkozhatnak,
de nem egyek. Az aesth. forma az igehirdetésnél csak eszköz, de mint ilyen,

épen annyira eszközkérdés, mint a mennyire nem célkérdés. Azaz az igehirdetésnek megragadó szemléleteket megragadó formákban kell nyújtania. Végre a rábirás tendenciája a tulajdonképeni igehirdetői cél, az épülés igazi csúcsa, azonban sajátos voltát az akarati rábirás közönséges formáival szemben az adja meg, hogy nem egy konkrét cselekedetre, hanem a lélek értékgyarapítására, meggazdagítására, a tökéletes életben való öregbedésre: szóval egyetemes épülésre irányul. Így a három tendenciának egyként érvényesülnie, összefonódnia kell a tökéletes igehirdetésben. (Természetes azonban, hogy nagyon kiváló igehirdetők voltak s lehetnek, akiknek tehetsége csak az egyik irányban volt nagy és mégis eredményes igehirdetők voltak s lehetnek. Az eszmény tökéletes megvalósulása csak eszmény marad, de eszményi igazsága elvitathatatlan.) Az igehirdető személyisége, hite, theol. felfogása, a hallgatóság lélektana, különbözősége, az igehirdetés és pásztorkodás viszonya mind oly égető problémák, amelyeknek itt adott megoldása külön megbeszélést érdemelne. Át kell azonban térnünk a III. résznek „Az igehirdetés, mint értékrendszer“-nek ismertetésére. Ez a rész lenne u. i. az egész munka dereka, legfontosabb és döntő része, melyben szerzőnk szerint „a gyak. theologia megújulásainak kérdése dől el.“ Ő maga szerény kísérletnek nevezi az óriási munkamezőn. Mindenek előtt az Igét, mint az igehirdetés tárgyát határozza meg. Az igehirdetés tárgya Istennek a megfeszített és feltámadott Krisztutásban kijelentett üdvakarata, úgy, amint az a biblia alapján az igehirdető prófétai személyiségében megnyilatkozik. Az igehirdetés e tárgyának elmélete két főreszből áll, ezek: A *homiletikai érték forrása: a biblia; a homiletikai érték az egyházi életben.* Az előbbi rész tárgyalja az ószövetség, Jézus, a synoptikusok, Pál apostol, a jánosi iratok, az öskeresztyénség homiletikai feldolgozásának elveit és a textus tanát. Az egyes bibliai részek, illetve egységek tárgyalásában egy nagyon érdekes kísérletet kapunk arra nézve, hogy a szentírás egész tartalma milyen szempont alatt válik az igehirdetés forrásává? Pl. a synoptikusokat hom. értékrendszer szempontjából a következő szempontok alá fogja: Evangéliumi harcok éretünk; Jézus világmépe nek theol. és metafizikai alapjaiban a hit örökkévaló élménye; erkölcsi követelményeiben az életideál. A csodában a hívő bámulat kifejezései; a példázatok magyarázási módja. Szóval nem biblika-theológiáról van szó, hanem *egy-egy ténylegességében megismert világmépe átsugározatásáról az axiológiai, gyakorlati síkba.* A textus tanában legfontosabb a textus hármastartalmi vonásának megállapítása. Ezek: az állapot, az eszmény, az eszköz. A textus felhasználásának legfőbb elve, megállapítani, hogy mi lenne az a normatív gondolat, az az eszköz, amely egy hiányos állapotot teljes, eszményi állapotná változtat át. Hiányos állapot, érték, tökéletes állapot: ez a három tényező szükséges a textusban. *Magának a textusmagyarázatnak a módja csak egyféle lehet: gyakorlati, v. értékelő, melyet épen az axiológiai eljárás különböztet meg a tisztán ontológiai jellegű tudományos exegesisztől.* Ez talán a legeslegfontosabb megállapítás az egész könyvben.

A homiletikai érték az egyházi életben c. második alrész az egyház élete, az egyházi év, a kultikus alkalmak, mint a homiletikai érték meghatározói címek alatt mutatja fel, hogy miképpen határozza meg a tárgyat magának az egyháznak történeti és kultikus jellege. *A keresztyénség nagy tényeinek átvitele az igehirdetésbe*, melyen eldől a különböző theol. irányok létjoga az igehirdetésben. Különösen az ünnepekörök tárgyalásánál mutatja ki, miképpen lesz a dogmából ige, az igehirdetésből axiológiai síkba átírt dogmatika. Csak épen kikapkodott vonások ezek a könyvnek ebből a nagy törzséből. *A IV. rész az igehirdetéssel, mint műalkotással* foglalkozik. Nagy jelentősége abban van, hogy kiragadja ezt a problémát a régi bornirt formalitások neveltséges hálójából és komoly aesthetikai alapokra fekteti. A homiletikai műalkotás sajátosságát az aesthetikaival szemben abban találja meg, hogy a hom. műalkotás nemcsak az aesth. hanem a logikai és ethikai síkba is átnyúlik, azaz logikai sikot aesthetikai sikon át köti össze az ethikai sikkal. A „van“-t megragadó formában lendíti át a „kell“-be. Rövidesen: a hom. műalkotás *paedagogiai* jellegű. Az egyh. beszédnek teleológiája, célszerűsége, bizonyos kiinduló és végpont közötti útja van, egy kezdő tényleges státusból egy eszményi státusig halad, drámai lendülettel. Hatásának mérve a cél felé való fejlődésben, a *levésben* áll, azáltal *hat*, hogy *lesz*. Épen ezért van az, hogy ideális igehirdető *fejben* készül és a szószéken mélyed el, teljesedik ki a beszéde. Erre a magaslatra azonban csak az *írásban* való készület szigorú aszkézise útján nyuthatunk el. Mindaz, amit az egyh. beszéd szerkezetéről, kidolgozásáról, előadásáról elmond, bármennyire gazdag és tanulságos is, legnagyobb sajnálatomra e keretek közt megpróbálkozni sem merészkedhetem az ismertetésével. Csak annyit, hogy ezekben a fejezetekben van épen az az anyag, amelyet egy öntudatos, komoly igehirdető legnagyobb mértékben hasznosíthat a maga számára. Nem receptek és szabályok, hanem pszichológiai és aesth. törvények, amelyek által az igehirdetés tárgyakat kap és célját fokozott erővel érheti el. Ha van bennük hiba, azaz, ha van és lehet szó ellenük, legfennebb az lehet, hogy a legjobb normák és törvények sem tesznek senkit jó igehirdetővé, ha hiányzik belőle a charisma. És ha a charisma megvan, talán magától is rájön a legfontosabbakra. De ez talán nem is a homiletika hibája. A homiletika e része bőven megfelelt kötelességének, ha az igehirdető öntudatosságát és ízlését mélyítette. Ezt pedig minden komoly olvasója tapasztalni fogja.

M. S.

Könyvújság. Tanulmányok, bírálatok és ismertetések a magyar és külföldi irodalom köréből. Szerkesztik: *Czeplédy Sándor* pápai ref. theol. akad. tanár; lic. *Fizély Ödön*, aranyosmaróti és *Szimonidesz Lajos* nagybörzsönyi ev. lelkész. Megjelenik július és augusztus hónapok kivételével minden hó 15-én és 30-án. Kiadja Scholtz-Testvérek könyvkereskedése Bp. IX. Ferenczkörút 19. — Előfizetési ára egy évre 10 korona.

Égy égetően szükséges vállalat indult meg e címen, első száma folyó évi október 15-én jelenvén meg. „Mit akarunk“ c. vezércikkében vázolja programját is. Ennek lényege az, hogy az irodalom és a közönség között hidat verjen. Figyelemmel óhajtja kísélni a bölcseleti, theologiai, történeti, pedagógiai és szépirodalmat, ezeket ismerteti, bírálja, számontartja. Foglalkozik a külföldi irodalommal is. Tudományos ellenőrzést óhajt gyakorolni, másrészt a tudományt népszerűsíteni s terjeszteni óhajtja. A tud. kutatások és irodalom útvesztőiben útmutatásokkal akar szolgálni. Hasznos tanácsokat óhajt adni, józan és egészséges irod. ízlést fejleszteni. Jó könyvek ajánlása és terjesztése által közvetítője lesz a jobb, igazabb szellemnek.

Szép program, büszke program, szükséges program. Minket közvetlenül azért érdekel, mert folyóiratunk ez évi 5. számában magunk is felhívtuk a figyelmet a magyar protestáns irodalom összegyűjtésére, ellenőrzésére, számontartására, hogy tájékozódhassunk a saját portánkon. Nagyon örülünk, hogy a mi gondolatunkkal rokon vállalat meg is kezdte ezt a nagyon szükséges munkát. Hogy feladatát miképen oldja meg, arra nézve a véleményünkkel egyelőre még hallgatunk. Várjuk a további számokat.

M. S.

Jézus Krisztus jó vitéze. Baráti útmutató a református lelkipásztori pálya előkészületeihez. Írták Imre Lajos, Makkai Sándor, Révész Imre, Vásárhelyi József. 1916. Szerzők sajátja. Kaphatók Kolozsvárt, Bocskay-tér 1. — Ára 1'30 kor. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Szerzőkhöz való viszonyunk csak a dicsérettől tart vissza — s csak ez tart vissza a dicsérettől — de nem tart vissza az ismertetéstől és köszönetmondástól, mellyel a könyv íróinak tartozunk. Abban a nemes gondolatban fogant ez a kis könyv, hogy a lelkipásztori pálya nem foglalkozás, nem hivatal, nem kenyérkereset, hanem Istentől vett nehéz, de gyönyörűségees misszió. Erre a szolgálatra akar hiveket toborozni fiatal barátai között a négy „öreg diák,“ abban a hitben, hogy legaktuálisabb nyomoruságunkon: a paphiányon első sorban a Szentlélek segít s csak azután a kongrua és a korpótlék. Egyszerű, de azért az egyedül hathatós eszközzel szolgálja a célt: bizonyágtévevessel. Reámutat a lelkipásztori eszmény mindeneknél feljebb való voltára, megbizonyítja, hogy a lelkipásztori személyiség milyen sorsdöntő tényező a nemzet szellemi életében; leírja az igazi lelkipásztori élet nehézségeit és örömeit, mintegy azt kérdezve az ifjú olvasóktól: van-e elég heroizmus bennetek ennek a szolgálatnak vállalására? Azután a vállalkozó lelkekhez fordul s nagy, érdekes vonásokban szemük elé tárja annak az útnak fordulóit, amelyen az ifjú ember a lelkipásztori világnézet magaslataira ér. Amig ez úton végig kísérjük a ruganyos járású, biztosan mozgó kalauzokat, a szebbnél szebb kilátások szakadatlan sora köti le figyelmünket. Minél magasabbra hágunk, annál szélesebb a perspektiva s annál üdébb, ózonosabb a levegő, amelyben felülről jövő friss szelek járnak. *Imre Lajos* a lelkipásztori életről

fest megragadó képet, *Vásárhelyi József* — korán elhalt drága barátunk — a biblia világán kalauzol végig, arra a kérdésre felelve, mi a biblia a lelkipásztorra s mi a lelkipásztor a bibliára nézve? *Révész Imre* a történelem lelkét szólaltatja meg s elmondhatja velem, mit üzen a múlt a jövőnek? — egyike a legfelségesebb párbeszédeknek, amit emberi fül kihallgathat. *Makkai Sándor* arra tanít meg, hogy micsoda drága ajándékokat hoz a filozófia a lelkipásztornak s ugyancsak ő számol be arról, hogy a lelkipásztor gyakorlati munkája miképen tagozódik és e gyakorlat elméleti megismerése és szabályozása hogyan megy végbe. Végül *Révész Imre* ír az olvasóhoz egy lélekbe metsző levelet, amelyben a lelkipásztor egyéni életének kísértéseit és győzelmes kibontakozását rajzolja meg. A kis essayk után gondosan kiválogatott irodalmi repertorium szolgál további útmutatással az érdeklődőknek. A könyv minden sora az igazi keresztyén lelkipásztorság derült, komoly optimusát leheli, amely felelősségből és bizalomból szövődik. Mindenkinék ajánljuk e kis könyvet, fiatalnak, öregnek egyaránt; a fiataloknak azért, hogy általa öregbedjenek, az öregeknek pedig azért, hogy általa — megifjodjanak.

R. L.

Hol van meglírva? Vezérkönyv ismertebb bibliai helyek gyors megtalálásához. Bibliai egyezményes szövegtár. Vezérfonal a bibliai tanítások megértéséhez. Többek közreműködésével készítette *Dohányos János*. Budapest, 1916. Kiadja a M. O. B. könyvnyomdája. Kapható Kókai Lajosnál Bpest, IV. Kamermayer-u. 1. — Ára kötve 3 K, indiai vékony papíron 3'80 K.

Ez az első baptista tudományos theologiai mű. Ezzel jellemeztük is: Tudományos alapja a masszív biblicizmus sokhelyt idegen, sőt téves orthodoxiája, ami azonban csak kevésbé rontja meg elismerésre méltó gyakorlati értékét. Mindenütt, ahol az üdvtörténet nincs történet gyanánt adva, ahol a jóslatok nem magyaráztatnak apokalyptikus síkban, tehát különösen archeologiai vonatkozásban, megbízható. A vallásos alap gondolatoknak tárgyi csoportosítása különösen használható. Mindenkinék, aki tud könyvei felett urrá lenni, jó szolgálatot tesz. Szívből kívánjuk, hogy a baptizmus nálunk is minél előbb kerüljön ki a népthologia hínárjából s kezdjen tudományos téren is önálló versenyképes életet.

Igehirdetés, példaadás. Egyházi beszéd. Irta és a Kolozsvárt az erdélyi református egyházkerületi közgyűlés alkalmából, 1916. április 30-án a Farkas-utcai ref. templomban tartott ifjú papokat felszentelő istentiszteleten elmondotta *Vásárhelyi Boldizsár* dési ref. lelkész, esperes. Ára 20 fillér. — A Kolozsvárt felállítandó ref. felsőbb leánynevelő intézet javára.

Szép, magas szempontú, építő beszéd eme textus alapján: Nem magunkat prédikáljuk, hanem az Úr Jézus Krisztust, magunkat pedig mint a ti szolgátokat a Jézust (II. Kor. 4. 5.) A lelkipásztor két eszközzel épít: igehirdetéssel és példaadással. Az igehirdetéssel akkor, ha nem magát prédikálja,

hanem a Jézus Krisztust, a példaadással, ha magát mások szolgájának tartja a Krisztusért. — Mindvégig evangéliumi erő és a lekipásztorságnak apostoli felfogása jellemzi.

Huszonötévi lelkészkedés munkái, küzdelmei. Az 1916. május 28-án elkövetkezett évfordulat alkalmából a neki jubileumot rendezők óhajára leírta *Kutas Bálint*, törökszentmiklósi lelkész.

Ez a pár oldalnyi beszámoló rövid, tömör vonásokban arról beszél, mire képes egy igazi lekipásztor? Keménynyaku, maradi nép, konok, szüklát-körű kupaktanács, önző nagybirtokosság s velük szemben egy egyszerű, de erős hitű kálvinista pap. Megindul a küzdelem. Először a templom és papi lakás felékesítése, azután szeretetegylet, majd vallásos estélyek. Nemsokára ifjúsági egyesület alakul, reá megszervezik a tanyai református gyermekek számára az asylumot, négy-öt iskola életrekel, községi polgári fiú és leányiskola szerveztetik, szövetkezetek alakulnak, amelyek a nép jólétét egyszerre fellendítik s anyagi függetlenségét biztosítják. Közben megviv két óriási harcot a határbeli latifundiumok parcellázása érdekében, de itt a zsidó ügynökök eszközeivel szemben elveszíti a harcot. Azután a templomot berendezí légfűtéssel, ellátja karzatokkal, a községi közigazgatásban az igazság érvényesülését rendkívüli erkölcsi bátorsággal érvényesíti. Mennyi munka, mennyi — áldás! Szívből óhajtjuk, hogy sokáig folytassa ezt a munkát!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Az Út propaganda alapjára adakoztak 1916 decz. 8-ig: Tóthfalusi József 4 kor., Andrási Tivadar 4 kor., Kese Attila 3 kor., Kis Dániel 4 kor., Demes Péter 4 kor., Ágoston Sándor 14 kor., Lévy Lajos 4 kor., Muzsi István 4 kor., Szarka Boldizsár 2 kor., Torró Miklós 4 kor., Frenczel Bertalan 4 kor., Fodor György 4 kor., Galambos László 4 kor., K. Nagy Elek 2 kor., Szécsi Ferenc 4 kor., Csermák Béla 4 kor., Topa József 7 kor., Frenczel Béla 5-20 kor., Kovács Antal 2 kor., Kis Mihály 4 kor. *Összesen 87 20 kor.* Hálás köszönettel nyugtázzuk.

Olvasóinknak, családjuknak és gyülekezetüknek áldott karácsonyi ünnepeket és békeséges újesztendőt kívánunk.

Vásárhelyi József. Nem tartozott az Út írói gárdájába, de szerkesztőihez mély barátság fűzte. Eseményeink és törekvéseink közössége elszakíthatatlan kapcsolatokat teremtett közöttünk. Ragyogó jövődő állott előtte; csupa biztatás és ígéret volt egész lénye. 24 éves fővel már számottevő kulturhistorikus és aestheta volt. Egy kitépelt lap a magyar protestáns szellemi élet könyvéből: ez az ő szomorú-jelentése. Nyugodjék csendesen!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Előfizetést, reklamációkat, kéziratokat, leveleket Dr. *Ravasz* László címére (Kolozsvár, Bocskai-tér 1.) kell küldeni.

A szerkesztésért felelős:
DR. RAVASZ LÁSZLÓ.

Lelkész és vallástanár, tanár és tanító urak
rendeljék meg és terjesszék

a hivek és tanítványaik között az

ÉBRESZTŐ

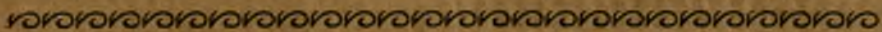
képes keresztyén szépirodalmi, családi és ifjusági havi folyóiratot.

Szerkeszti: Megyercsy Béla.

Előfizetési díj egy évre 4 korona.

Az Ébresztőnek minden keresztyén családhoz és minden keresztyén ifju-
hoz el kell jutnia, hogy a nemes szépirodalom szárnyain minden olvasó-
jának lelkébe bevigye a keresztyén magyar nemzet hatalmas gondolatát.

Előfizetéseket elfogad és mutatványszámot küld a kiadóhivatal:
Budapest, VIII. Főherceg Sándor-utca 28.

Legkedveltebb háborus imakönyv.

Rövid idő alatt 10-ik bővített kiadásban jelent meg

SZOLNOKI GERZSON

Háborus idők imádságos könyve

hadbavonultak és azok családjai számára.

*A gyönyörű költői szép nyelven, mélységes áhitattal, rendkívül körültekintő
gondossággal megírt imádságos könyv messze, magasan kiemelkedik minden
eddigelé megjelent ilyen irányú munkák felett és megnyugtatóan elégit ki minden
irányban a kívánalmakat.*

Tartalmaz: A háboru minden viszonyára alkalmas 14 hétköznapi és vasár-
nap, 16. Hadbavonultak, 25. Hadbavonultakért mondó imádságot, 9. hadbavonultak
elhalt hozzátartozóiért és elesett hadbavonultakért mondandó imádságok, zsoldárok
és dicséreteket. — Tisztelettel kérjük a nagytiszteletű lelkészi kart, hogy ezen kiváló
és hézagpótló imakönyvre a hivek figyelmét felhívni kegyeskedjenek.

*A most már kibővített 176 oldalra terjedő 12^{1/2}×8 cm. nagyságu, zsebbe
tehető imádságoskönyvnek bolti ára díszes vászonkötésben 1 kor. 20 fill., 10 drb.
vételnél 96 fill., 25 drb. vételnél 90 fill., 50 drb. vételnél 84 fill., 100 drb. vételnél
78 fill., 500 drb. vételnél 72 fill., 1000 drb. vételnél 66 fill. Portóra egyes példányok
megrendelésénél, ha a pénz előre küldetik, 10 fillér küldendő.*

Megrendelhető: HEGEDÜS és SÁNDOR könyvkiadóhivatalában
DEBRECZEN.

Nyomatott Stief Jenő és Társa könyvnyomdájában Kolozsvárt.